

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

ИЗВЈЕШТАЈ
О САМОЕВАЛУАЦИЈИ СТУДИЈСКОГ ПРОГРАМА
СОЦИОЛОГИЈЕ

ОКТОБАР 2018. ГОДИНЕ

Извјештај је резултат рада Тима за интерну самоевалуацију Студијског програма СОЦИОЛОГИЈЕ у саставу:

1. Доц. др Ранка Перић Ромић
2. Доц. др Александар Јанковић
3. Доц. др Душко Трнинић
4. МА Бојана Вукојевић
5. мр Зоран Бјелајац, магистар социологије запослен у ЈУ Центар за социјални рад
Мркоњић Град
6. Александар Лозо, студент

Садржај

ПОДАЦИ О ВИСОКОШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ	5
ИСТОРИЈА РАЗВОЈА ФАКУЛТЕТА ПОЛИТИЧКИХ НАУКА	9
ОРГАНИЗАЦИОНА СТРУКТУРА ФАКУЛТЕТА	12
СТУДИЈСКИ ПРОГРАМ СОЦИОЛОГИЈЕ	13
ИСТОРИЈА РАЗВОЈА СТУДИЈСКОГ ПРОГРАМА СОЦИОЛОГИЈЕ.....	13
НАУЧНО ИСТРАЖИВАЧКА ДЈЕЛАТНОСТ СТУДЕНАТА И НАСТАВНОГ ОСОБЉА	15
ОТВОРЕНОСТ ФАКУЛТЕТА И СТУДИЈСКОГ ПРОГРАМА ЗА САРДЊУ СА ДРУГИМ УНИВЕРЗИТЕТИМА.....	17
Б.1 ПОЛИТИКА ОСИГУРАЊА КВАЛИТЕТА НА УНИВЕРЗИТЕТУ У БАЊОЈ ЛУЦИ	19
Учешће заинтересованих страна у осигурању квалитета	19
Однос између политике обезбеђења квалитета установе истраживачког рада, учења и подучавања	21
Политика обезбеђења квалитета примјењена у пракси кроз процесе унутрашњег обезбеђења квалитета цијеле установе	21
Б.2 КРЕИРАЊЕ И ОДОБРАВАЊЕ СТУДИЈСКИХ ПРОГРАМА	23
Правни оквир, образовни циљеви и исходи учења	23
Ревизија, иновације и вредновање на Студијском програму социологије	27
Б.3 УЧЕЊЕ, ПОДУЧАВАЊЕ И ОЦЈЕЊИВАЊЕ УСМЈЕРЕНО КА СТУДЕНТУ	30
Б.4 УПИС И НАПРЕДОВАЊЕ СТУДЕНАТА, ПРИЗНАВАЊЕ И СЕРТИФИКАЦИЈА	36
Б.5 ЉУДСКИ ПОТЕНЦИЈАЛИ	43
Политика развоја наставног кадра	43
Процедуре за избор и напредовање наставног особља	45
Управљање људским потенцијалима	48
Запошљавање наставног кадра	49
Структура наставног кадра.....	50
Задужења и одговорности наставног кадра.....	57
Евалуација рада наставног кадра.....	60
Квалитет и компетентност наставног кадра	63
Истраживање и научно-истраживачки рад	64
Научно-истраживачка дјелатност ФПН УНИБЛ	64
Евиденција публицистике	67
Административно особље ФПН УНИБЛ	71
Б.6 РЕСУРСИ ЗА УЧЕЊЕ И ПОДРШКА СТУДЕНТИМА	76
Укупни физички ресурси	76
Физички ресурси намјењени студентима	76
Физички ресурси намјењени наставницима и сарадницима и администрацији.....	76
Физички ресурси студијског програма Социологија	77
Б.7 УПРАВЉАЊЕ ИНФОРМАЦИЈАМА.....	78

ФАКУЛТЕТСКИ ИНФОРМАЦИОНИ СИСТЕМ	78
ПРИКУПЉАЊЕ ПОДАТАКА	79
СИСТЕМ ЕЛЕКТРОНСКОГ ВОЂЕЊА ПОДАТАКА СТУДЕНТСКЕ СЛУЖБЕ	81
АНАЛИЗЕ О СТУДЕНТИМА	82
Б.8 ИНФОРМИСАЊЕ ЈАВНОСТИ.....	84
Б.9 КОНТИНУИРАНО ПРАЋЕЊЕ И ПЕРИОДИЧНА РЕВИЗИЈА	
СТУДИЈСКИХ ПРОГРАМА	87
Б.10 ПЕРИОДИЧНО ВАЊСКО ОСИГУРАЊЕ КВАЛИТЕТА.....	91
ЕВАЛУАЦИЈА СТУДИЈСКОГ ПРОГРАМА СОЦИОЛОГИЈА ОД СТРАНЕ СОЦИОЛОГА КОЈИ СУ	
ДИПЛОМИРАЛИ У ПЕРИОДУ 2011-2017 ГОДИНЕ: ИЗВЈЕШТАЈ О ЕМПИРИЈСКОМ	
ИСТРАЖИВАЊУ	92
РЕЗУЛТАТИ.....	93
SWOT АНАЛИЗА.....	101
ЗАКЉУЧАК	103

ПОДАЦИ О ВИСОКОШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ

Преглед	
Подаци о високошколској установи	
Назив, адреса и е-mail адреса Институције	Универзитет у Бањој Луци Булевар војводе Петра Бојовића 1А 78000 Бања Лука info@unibl.org
Интернет адреса	www.unibl.org
Назив, број и датум акта о оснивању	РЕПУБЛИКА СРПСКА – НАРОДНА СКУПШТИНА Закон о измјенама и допунама Закона о високом образовању (Службени гласник Републике Српске, Број 30/07)
Пореско-идентификациони број (ПИБ)	401017720006
Матични број додијељен од Републичког завода за статистику	01040251
Име, презиме и адреса (назив и сједиште) оснивача	РЕПУБЛИКА СРПСКА
Број и датум одлуке о именовању лица овлашћеног за заступање	Број: 02/04-3.1161-7/16 04.05.2016. године
Број и датум дозволе за рад високошколске установе	07.23/602-3900/09, од 22.06.2009. год.
Број и датум дозволе за рад ван Сједишта	07.23/612-625-2/10, од 12.11.2010. год.
Организационе јединице које се посјећују и одговорна лица	1. Академија умјетности, проф. др Санда Додик, ванредни професор, 2. Архитектонско-грађевинско-геодетски факултет, др Бранкица Милојевић, ванредни професор, 3. Економски факултет, др Станко Станић, редовни професор, 4. Електротехнички факултет, др Бранко Блануша, ванредни професор 5. Машински факултет, др Дарко Кнежевић, ванредни професор, 6. Медицински факултет, др Ранко Шкрбић, редовни професор 7. Пољопривредни факултет, др Никола Мићић, редовни професор 8. Правни факултет, др Жељко Мирјанић, редовни професор, 9. Природно-математички факултет, др Горан Трбић, ванредни професор 10. Рударски факултет, др Владимир Малбашић, ванредни професор, 11. Технолошки факултет, др Љиљана Вукић,

	редовни професор, 12. Факултет политичких наука, др Здравко Злокапа, редовни професор 13. Факултет физичког васпитања и спорта, др Борко Петровић, ванредни професор 14. Филозофски факултет, др Бране Микановић, ванредни професор 15. Филолошки факултет, др Младенко Саџак, ванредни професор, 16. Шумарски факултет, др Војислав Дукић, ванредни професор 17. Факултет безбједносних наука, др Предраг Ђеранић, доцент
Контакт особа (за посјету)	Проф. др Страин Посављак, проректор
Број телефона	+387 51 321 181

Табела 1. Подаци о Универзитету у Бањој Луци

аци о високошколској установи

Универзитет у Бањој Луци основан је 1975. године и тренутно представља водећу образовну институцију поред јавног Универзитета у Источном Сарајеву. Иако су првобитно Универзитет чинили 5 факултета као што су Електритехнички, Технолошки, Машински, Правни и Економски, данас се у његовом саставу налази 17 факултета међу којима је и најмлађи факултет Безбједносних наука. Настава се изводи на укупно 58 студијских програма, 65 програма другог циклуса и 9 студијских програма трећег циклуса. По тренутно расположивим подацима (<http://www.unibl.org/sr/univerzitet/o-univerzitetu>) наставу изводи 811 наставника и сарадника у пуном радном односу, те 170 наставника у допунском радном односу и 168 гостујућих професора, 121 стручни сарадник (клиничка пракса) док 559 службеника пружа административно техничку подршку. Тренутно на Универзитету у Бањој Луци студира око 20 000 студента. Преко 31 000 њих дипломирало је а око 350 завршило мастер студије. Магистара наука је 1 150 а 645 доктора наука. Факултети Универзитета смјештени су на двије локације. Уз ријеку Врбас на укрштању Булеvara војводе Степе Степановића и Улице мајке Југовића смјештени су углавном првоосновани факултети као што су Правни, Економски Технолошки и Машински док је Електротехнички у непосредној близини тврђаве Кастел. Остали факултети су смјештени у Кампусу Универзитета (Булевар војводе Петра Бојовића) у чијем саставу улазе и два павиљона студентског дома (III и IV). Медицински факултет обухвата неколико локација за

извођење наставе док се Академија наука и умјетности налази у самом центру града на локацији некадашње Педагошке академије у непосредној близини Палате председника Републике Српске. У кампусу се налазе спортски терени, ресторан те рачунарски центар итд.

Осим тога, важно је напоменути да Универзитет у Бањој Луци располаже значајним просторним капацитетима. 16 000 квадратних метара заузимају учионице док 10 000 квадратних метара припадајући је простор лабораторија. Највећи дио учиница располаже савременом опремом као што су видео-пројектори и рачунари. У саставу Универзитета постоји 20 рачунарских сала са интернет конекцијом. Унутар библиотека налази се око 185 000 књига а евидентна је и преплата на 75 научних часописа. Говорећи о књишком фонду важно је споменути да су многи универзитетски радници објавили дјела (од научних монографија, уџбеника те зборника). Часописе које издају факултети евидентирани су и бодовани од стране Министарства науке и технологије Републике Српске.

Универзитет у Бањој Луци члан је Европске асоцијације универзитета (European University Association-EUA) и потписник Велике повеље универзитета (Magna Charta University). Такође члан је и Међународне универзитетске мреже академске и истраживачке сарадње у окриљу Научног парка Универзитета La Sapienza из Рима, Генералне скупштине Интеруниверзитетског центра за научни рад и сарадњу са Источном и Југоисточном Европом (CIRCEOS) са сједиштем на Универзитету у Барију (Италија), Мреже универзитета UniAdriatic са сједиштем у Анкони (Италија), Евро-медитеранске фондације (EMUNI) са сједиштем у словенији и Универзитетске агенције за Франкофонију (AUF) (<http://www.unibl.org/sr/univerzitet/o-univerzitetu>).

У саставу Универзитета дјелује и Студентски парламент који представља студентско представничко тијело основано у априлу 2008. године. Састав студентског парламента чине по три представника сваког факултета/Академије умјетности. Мандати трају годину дана а студенти се бирају непосредним тајним гласањем. У Сенату Универзитета налази 6 студента из Парламента док један студент улази у састав Управног одбора. Управљачка тијела су Скупштина студената и Предсједништво. Циљ рада и постојања Студентског парламента Универзитета огледа се у заштити права и интереса студента који се углавном базирају на побољшању услова студирања. Е-пошта Студентског парламента је: studentski.parlament@unibl.org а web сајта: www.studentskiparlamentbl.com.

Студенти такође организују и научно стручни скуп мултидисциплинарног карактера „Студенти у сусрет науци“ са међународним учешћем који спада у ред најзначајнијих активности Студентског парламента. STES се одржава сваке године у новембру а до сада је организован 8 пута уз учешће великог броја младих истраживача из укупно 14 земаља (<http://www.unibl.org/sr/univerzitet/o-univerzitetu>).

Свакако је важно споменути да у саставу Универзитета дјелује и Универзитетски центар за помоћ студентима са посебним потребама. Основан је 2006 као „Центар за помоћ студентима са инвалидитетом“ а под наведеним називиом дјелује од 2017. године иако је већ 2007. постао саставни дио Универзитета. Наведени центар заправо представља координационо тијело на Универзитету чији је циљ изједначавање свих студента у погледу једнаког приступа универзитетским програмима и активностима. Центар његује свијест о инклузији, те промовише свјесност о инвалидитету а у складу са универзитетским политикама које осигуравају потпуну партиципацију студента са инвалидитетом у свим сферама универзитетског рада и дјеловања. Значајни резултати Центра постижу се кроз имплементацију TEMPUS пројеката који је реализован у периоду од 2012 до 2014. године. (<http://www.unibl.org/sr/univerzitet/o-univerzitetu>). Е-пошта: mira.makivic@unibl.org i web сајт: www.centar.rs.ba

ERASMUS и TEMPUS пројекти допринијели су стратешки развоју Универзитета према смјерницама системског руковођења, организовања, планирања и коначно научног и стручног усавршавања у свим областима. Универзитет је усмјерен ка приближавању европским и свјетским стандардима квалитета образовања и излазних профила. Повећање на Вебометрикс (Webometrics Ranking of Word Universities) листи свједочи о претходно наведеном и тренутно заузима друго мјесто на листи Универзитета у Босни и Херцеговини. Такође Универзитет у Бањој Луци се налази на 3 393 мјесту у свијету док је у јануару ове године био на 3 546 позицији. Прва мјеста углавном заузимају амерички универзитети док у Европи најбоље и то 7 мјесто заузима Оксфорд. Ова листа значајна је јер показује интернет видљивост, присутност, отвореност, цитираност итд. широм свијета. Универзитет у Бањој Луци прати европске и свјетске стандарде и квалитете у свим нивоима дјеловања високошколских установа.

Историја развоја Факултета политичких наука

Назив високошколске установе	Факултет политичких наука Бања Лука
Адреса	Универзитетски град, Булевар војводе Петра Бојовића 1 А, 78 000 Бања Лука
Контакта телефон и факс	Тел: +387 51 304 001 Факс: +387 51 304
Е-маил	info@fpn.unibl.org
Web адреса	www.fpn.unibl.org
Одговорна особа за самоевалуацију на факултету	Проф. др Здравко Злокапа
Одговорна особа за самоевалуацију на Студијском програму Социологије	Доц. др Ранка Перић Ромић
Контакт особе одговорне за самоевалуацију на Студијском програму социологије	Тел: 065 930 953 ranka.peric-romic@fpn.unibl.org

Табела 2: Општи подаци о Факултету политичких наука

Факултет политичких наука основан је 2009. године путем одвајања четири Студијска програма Филозофског факултета: политичких наука, социологије, социјалног рада и журналистике који су првобитно били лиценцирани као курсеви од укупно 180 ЕЦТС (број Дозволе за извођење студијских програма 07.2-9616/07 од 28.12.2007. године).

Први декан Факултета политичких наука био је проф. др Ненад Кеџмановић. За вријеме његовог манадата су извршена релиценцирања студијских програма у четворогодишње студије од 240 ЕТЦС (број Дозволе за извођење студијских програма, 07.023/612-454-14/10 од 15.10.2010. године) и то политикологија, новинарство и комуникологија, социологија и социјални рад (<http://www.unibl.org/sr/univerzitet/o-univerzitetu>).

Важно је истаћи да су од 2011/2012 покренуте **мастер студије**, четири усмјерења: политиколошке студије, међународне студије, комуниколошке студије, студије социјалног рада и социологије (број Дозволе за извођење студијских програма,

07.023/612-669-10/11 од 19.09.2010. године) са тада уписаних 150 студената другог циклуса и 1300 студента на првом циклусу.

Назив студијског програма	Академски назив:
Дипломске академске студије политикологије и међународних односа	-Магистар политикологије -Магистар међународних односа На основу Уредбе о коришћењу академских титула, стицању стручних и научних звања, „Службени гласник РС“, број 111/09, од 16. децембра 2009. године
Дипломске академске студије новинарства и комунологије	- Магистар новинарства -Магистар комунологије На основу Уредбе о коришћењу академских титула, стицању стручних и научних звања, („Службени гласник РС“, број 111/09, од 16. децембра 2009. године)
Дипломске академске студије социологије	- Мастер социологије На основу Правилника о листи струковних, академских и научних звања ("Службени гласник Републике Српске", број 117/14 и 83/15)
Дипломске академске студије социјалног рада	- Магистар социјалног рада На основу Уредбе о коришћењу академских титула, стицању стручних и научних звања, („Службени гласник РС“, број 111/09, од 16. децембра 2009. године)

Табела 3: Академска звања на другом циклусу студија на ФПН

У току 2017. године на Факултету политичких наука лиценциран је и програм интегрисаних докторских студија Докторски студиј друштвених наука за истраживачке

области Социологија, Политикологија, Социјални рад и социјална политика и студије медија (Рјешење о испуњености услова за извођење студијског програма трећег циклуса, број 07.05/612-176-8/14 од 05.10.2016. године). Усмјереност према једној од четири истраживачке области коначно дефинише избором теме за израду докторске дисертације. Поред обавезних тзв. корских предмета већи број изборних предмета докторнатима/кињама омогућава да сами буду креатори програма који ће похађати. Важно је истаћи очигледну потребу да докторски студиј буде доминатно истраживачки оријентисан уз добру теоријску подлогу и поставку из понуђених истраживачких области. Кандидати/киње који уписују докторске студије најмање морају имати мастер односно магистарски студиј из наведених или стродних области, а у критеријуме уписа улази просјечна оцјена и дужина на првом и другом циклусу студирања, остварени научноистраживачки резултати из области на коју се кандидат/киња уписује као и учешће на научно истраживачким конференцијама или научно-истраживачким пројектима. Кандидати/киње који немају завршен одговарајући студиј полажу диференцијални испит из области на коју се уписују.

Академско звање које се стиче након успјешно завршеног докторског студија друштвених наука¹:

Истраживачка област: Социологија	Доктор социолошких наука - 480 ЕТЦС
Истраживачка област: Политикологија	Доктор политичких наука - 480 ЕТЦС -Политикологија Доктор политичких наука - 480 ЕТЦС - Међународни односи
Истраживачка област: Социјални рад и социјална политика	Доктор наука социјалног рада и социјалне политике - 480 ЕТЦС
Истраживачка област Студије медија	Доктор наука из области студија медија - 480 ЕТЦС- Комуникологија Доктор наука из области студија медија - 480 ЕТЦС- Новинарство

Табела 4: Академска звања на докторском студију друштвених наука

¹ Истраживачке области Политикологија и Студије медија имају два усмјерења.

Факултет политичких наука издаје и часопис „Политеа“ који излази два пута годишње и у електронском издању налази се на сајту факултета. На Факултету политичких наука ради преко 80% vlastитих кадрова, док се гостујући професори ангажују за потребе углавном другог а у задње вријеме и трећег циклуса.

2013. године основан је Институт за друштвена истраживања чији је циљ да се кроз домаћу и међународну сарадњу путем различитих истраживачких пројеката факултет позиционира као институција која се бави научно-истраживачким радом доприносећи проучавању актуелних и сложених друштвених проблема из свих сфера друштвеног живота.

Факултет такође најбоље студенте генерације задржава у периоду од годину дана како би исти одрадили приправнички стаж и тиме се лакше позиционирали на тржишту рада.

Организациона структура факултета

СТУДИЈСКИ ПРОГРАМ СОЦИОЛОГИЈЕ

Историја развоја Студијског програма социологије

Студијски програм Социологије у историји свог настанка и развоја на Универзитету у Бањој Луци дјеловао је у саставу двопредметног студија Филозофије и социологије на Филозофском факултету. Године 2007. долази до раздвајања наведеног студија и формирања Студијског програма Филозофија и Студијског програма Социологија.

Лиценцирани трогодишњи студиј Социологије 2010. године на захтјев студента проширује се на још једну годину (3+1) што доприноси и усклађивању са Уредбом о коришћењу академских титула, стицању стручних и научних знања (Службени гласник Републике Српске“ број 111/09). Наставно-научно вијеће одржано 04. 06. 2010. усвојило је приједлог за лиценцирање „прелазних“ четворогодишњих студијских програма. Друга измјена урађена је у оквиру дозвољених 20 ЕТЦС бодова што не захтјева лиценцирање Студијског програма, а односи се на семестралну измјену предмета Социологија свакодневног живота. Измјена је наступила на основу указивања студената и запажања професора да поменути предмет захтјева одређена социолошка предзнања што је условило помјерање истог са четвртог на пети семестар (број Одлуке Сената 02/04-3.2668-14/17, дана 28.9 2017). Студијска година укупно по предметима носи 60 ЕТЦС бодова што подразумијева да након завршеног четворогодишњег студија студен укупно стиче 240 ЕТЦС бодова, а уз диплому додјељује се и додатак са компетенцијама свршених студената. Студијски програм социологије припада научној области друштвених наука у чијем саставу се налазе четири ужа научна поља: Теоријска социологија, Методологија социјалних истраживања, Посебне социологије и Социјална антропологија.

Други циклус студијског програма Социологије лиценциран је 2011. године када су лиценцирани и остали програми (број дозволе 07.023/612-669-10/11 од 19.09.2010. године).

Студијски програм социологије од периода свог осамостаљивања усмјерен је на образовање младих нараштаја оспособљених за сагледавање разумијевање и партиципацију у погледу рјешавања свих друштвених проблема. Структура Студијског

програма у погледу предметних садржаја као и у погледу распореда предмета по студијским годинама пружа неопходна теријска знања и увиде у основне теоријске поставке како би се студенти што адекватније припремили за боље и систематичније размијевање друштвених односа и процеса као и узрочно посљедничних веза између различитих друштвених појава. У том смислу важност Студијског програма социологије у друштву утемељена је у потреби оспособљавања младих нараштаја да адекватније разумију друштво у коме партиципирамо, изазове у којима се налазимо, промјене које преживљавамо, узроке проблема о којима свједочимо и потенцијалне могућности за стварање бољег амбијента у коме живимо. Студијски програм социологије својим студентима кроз избалансиране по годинама студија, социолошке предмете омогућава солидну проходност у погледу запошљавања на тржишту рада, чак и у условима у којима социологија (као што је случај њеног укидања или минимализирања у школама) не наилази на институционалну заштиту и уважавање у погледу правних аката којима би се системски и систематски дефинисале радне позиције у институцијама које се по природи дјелатности баве друштвеним питањима и проблемима (више о томе у поглављу Периодично вањско осигурање квалитета).

У току четворогодишњег студија студенти социологије оспособљавају се такође и за истраживање друштвених појава и процеса управо захваљујући великом броју предмета усмјерених на стицање знања из области истраживања и обраде прикупљених податка. У том смислу Студијски програм социологије је у току јула мјесеца 2018. године започео преговоре са Агенцијом IPSOS за постизање споразума о сарадњи. У исто вријеме Студијски програм социологије водио је разговоре са Статистичким заводом Републике Српске о постизању сарадње на начин да студенти буду по утврђеном и уговором прецизираном начину упућени на обављање стручне праксе. До сарадње није дошло услед незаинтересованости Републичког завода за статистику (прилог: Приједлог за успостављање Споразума о сарадњи и одговор). Већина студента по завршетку Студијског програма социологије запошљава се у школама, јавној администрацији и управи, као самостални истраживачи, а један дио њих опредјели се за рад у новинарству или приватном сектору. Водећи рачуна да на тржишту рада и даље постоји простор за запошљавање професора социологије у средњим школама Студијски програм социологије нуди два излазна профила: дипломирани социолог и професор социологије.

Студијски програм социологије на основу наведеног усмјерава се ка стварању услова оправданости свог постојања у тежњи да социологија буде практично

примјенљива кроз широк спектар истраживачких могућности, при томе не занемарујући фундаменталну теоријску предметну поставку која једино и омогућава цјеловитост компетенција дипломираних социолога.

Научно истраживачка дјелатност студената и наставног особља

Научно истраживачка дјелатност студента добија потпуно нови концепт развоја који је дефинисан новим Споразумом о сарадњи између Агенције IPSOS и ФПН-а односно Студијског програма. По Споразуму Студијски програм преузима обавезу теоријске припреме студената кроз предмет Статистика у социолошким истраживањима и другим методолошким предметима са циљем да се на основу теоријског приступа и практичног знања студенти обуче за истраживачке пројекте и након завршетка студија, док се мањи пројекти истраживања одвијају на нивоу семинарских задатака по заданим темама и углавном из домена студентске проблематике.

Од школске 2017/18. године уводи се и нови концепт студентског учествовања у практичном раду на првом циклусу социологије и трећем циклусу свих студијских програма. Студенти социологије на првом циклусу студија имају у оквиру предмета “Статистика у социолошким истраживањима” практичну наставу у рачунарској сали факултета у укупном трајању од 30 часова (15x 2 часа). Овај вид наставе је обухватио следеће:

1. Упознавање студената са циљевима и начинима извођења научно-истраживачког рада уз употребу статистичке методологије;
2. Прављење базе података у статистичком програм SPSS – креирање варијабли, уношење података уз детаљно објашњање сваког појединачног поступка и индивидуални рад сваког појединачног студента (један студент – један рачунар);
3. Уношење података из анкета из различитих емпиријских социолошких истраживања (сваки студент је имао задатак унијети 220 анкета);
4. Исправка погрешно унијетих података, логичка контрола;
5. Обрада података, анализа, извођење различитих статистичких мјера асоцијације, описивање и објашњање узрочно-последичних и других веза и односа између промјењивих;

6. Писање истраживачког пројекта (сваки студент добија другачију тему) у којем студент треба да објасни структуру узорка, да представи податке у одговарајућој форми (у виду табела, дијаграма, графика и тсл.), опише, анализира и објасни повезаност између независних и зависних промјењивих и у краткој форми, да свој лични закључак и критички осврт на задату тему;
7. На последњем часу се ради групна анализа и разговор о пројектним задацима;

Студенти трећег циклуса ФПН су имали идентичну обуку у трајању од пет блокова наставе по 3 часа (у току маја и јуна 2017/18 школске године), што је примјерено њиховом нивоу знања и могућностима бржег усвајања практичних вјештина. За њих је ово био посебно користан облика наставе јер се у претходном школовању нису сусретали са сличном обуком (или јесу али у веома ријетким случајевима), а од њих се захтјева да познају принципе и конкретне начине извођења научно-истраживачког рада. Докторанти су позитивно оцијенили овај вид практичне наставе и истакли његову важност у даљем професионалном усавршавању.

У погледу научног рада значајно је истаћи да је Студијски програм социологије у октобру мјесецу 2017. године организовао Округли сто на тему „Нови концепт урбаног развоја Бања Луке: од приватних интереса до потреба грађана“ у сарадњи са Истраживачким центром за простор из Бања Луке (<https://fpn.unibl.org/index.php/n-v-s-i/681-okrugli-sto-na-temu-urbanog-razvoja-banje-luke-27102017>). Учесници округлог стола били су професори и доктори наука са Архитектонско-грађевинско-геодетског факултета из Бања Луке, Природно-математичког факултета у Бања Луци, Филозофског факултета у Новом Саду, те Института за друштвена истраживања у Загребу. Оваквим приступом Студијски програм социологије промовисао је интердисциплинарни приступ у прочучавању актуелен проблематике као један од битних сегмената научног унапређења у раду факултета, тиме и Универзитета. У припреми је Зборник радова са поменутог округлог стола. Важно је напоменути да су на ФПН у више наврата организовани округли столови из различитих социолошких тема у организацији Научног удружења „Социолошки дискурс“ (Рјешење Министарства просвјете и културе Републике Српске број: 07.030.-053-85-6/11 од 12.05.2011).

У погледу појединачог истраживачког аганжмана истиче се МА Бојана Вукојевић која је била ангажована као истраживач испред Факултета политичких наука на пројекту „Истраживање и анализа културних потреба публике у Републици Српској“

(број: 07.030/403-4408-2/17) за потребе наручиоца Министарства просвјете и културе Републике Српске. Такође у оквиру пројекта „International Self-report Delinquency (ISRD-3)“ Бојана Вукојевић, тада испред Института за друштвена истраживања ФПН-а је била ангажована на пословима истраживача на територији Републике Српске. Овај пројекат је спроведен у сарадњи са Центром за истраживање политике супростављања криминалитету (CPRC), а наручилац је био UNICEF. Доц. др Ранка Перих Ромић била је ангажована на пројекту Министарства просвјете и културе Републике Српске „Дани старих заната Градишка“ (Рјешење: 07.06/052-2576/2018) као носилац активности израде инструмента, анкетања и обраде анкетних резултата о мишљењу и ставовима грађана о улози, познавању и значају старих заната, ангажована као стручно лице и професор на предметима Рурална социологија на ФПН-а и Социологија села на Пољопривредног факултета.

Остали ангажмани наставног особља Студијског програма социологије видљиви су на сајту Универзитета у Бањој Луци, у оквиру њихових биографија ([http://www.unibl.org/sr/fis/adresar?queries\[zaposleni tip\]=nastavno osoblje](http://www.unibl.org/sr/fis/adresar?queries[zaposleni tip]=nastavno osoblje)).

Отвореност Факултета и Студијског програма за сарадњу са другим универзитетима

Факултет политичких наука остварују запажену сарадњу са другим универзитетима и другим организација. У том смислу значајно је споменути сарадњу са Факултетом политичких наука у Београду, Филозофским факултетом универзитета у Источном Сарајеву, Институтом за међународну политику и привреду у Београду, Институтом за политичке студије у Београду, институтом за политичке студије у Тулузу (Француска), Белгородским државним националним истраживачким универзитетом у Русији те Универзитетом у Редбаунду, Нијемеган у Холандији. Факултет је такође у циљу омогућавања обаваљања студентске праксе остварио сарадњу са Народном скупштином, медијима, установама социјалне заштите, истраживачким агенцијама (IPSOS) итд.

Студијски програм социологије у циљу оспособљавања студената за истраживачке пројекте и већег процента запошљавања студената након завршеног студија, постигао је споразум о сарадњи са Агенцијом за истраживање тржишта и јавног мнијења.

Студијски програм социологије постигао је сарадњу са Економском школом у Бањој Луци о извођењу стручне праксе у настави на предмету Социологија и Демократија и људска права. По потреби остварује се сарадња и са другим школама по истом питању и у подручја града Бања Лука, као што је Добој, Рибник, Дрвар итд.

Студијски програм социологије је покушао да оствари сараду са Статистичким заводом Републике Српске. Циљ је био да се студентима пружи стручна пракса у погледу прикупљања, уношења и обраде података, али до сарадње ипак није дошло која је дјелимично оправдана недостатком расположивог простора (погледати поглавље 4).

Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци, Студијски програм социологије у процесу је реализације пројекта у сарадњи са Центром за предузетништво и трансфер технологија Универзитета у Бањој Луци, којим се доприноси бољој повезаности академске заједнице и средњошколаца у Републици Српској, те препознавању талената у области социологије. Предвиђено је награђивање радова најбољих ученика средњих школа и њихових професора социологије. Назив пројекта је: „Конкурс за најбољи рад ученика средњих школа из социологије“.

Б.1 ПОЛИТИКА ОСИГУРАЊА КВАЛИТЕТА НА УНИВЕРЗИТЕТУ У БАЊОЈ ЛУЦИ

На Универзитету у Бањој Луци постоји званично усвојен документ осигурања квалитета високошколских установа „Систем квалитета“ који уједно представља основни документ поменуте природе а садржи Стратегију за осигурање квалитета (http://unibl.org/uploads/files/strane/zakoni_i_interni_propisi/2017/Strategija/Strategija_UNI_BL_2017-2025.pdf), Процедуре за праћење и унапређење квалитета (http://unibl.org/uploads/files/strane/ostali_akti/PROCEDURA-ZA-PRACENJE-KVALITETA.pdf), те обрасце за праћење показатеља квалитета.

„Систем квалитета“ је припремљен од стране Комитета за осигурање квалитета Универзитета у Бањој Луци. Тај документ је усвојен на сједници Сената УНИБЛ да 11. 02. 2012. године под бројем 02/04-3.1867-116/12. „Систем квалитета“ се примјењује на свим организационим јединицама. Члан 153 и 154 Статута Универзитета у Бањој Луци регулишу начин доношења и усвајања овог и сличних докумената. Такође члан 152 Статута предвиђа да Универзитет сваке године проводи поступак самовредновања и оцјене квалитета наставе и услова рада, а сваке двије године оцјену квалитета својих студијских програма.

Учешће заинтересованих страна у осигурању квалитета

У погледу осигурања квалитета укљученост заинтересованих страна је омогућена документом „Систем квалитета“ који је припремљен од стране Комитета за осигурање квалитета (КОК). Члан 154. Статута предвиђа да КОК-ом предсједава проректор за наставу и студентска питања, а чине га представници академског особља који имају искуства из области обезбеђења квалитета и долазе из различитих организационих јединица Универзитета. Организациона структура КОК-а односно састав чланова указује на учешће релевантних чинилаца на осигурање квалитета по процентуалној заступљености истих. Од укупно 11 чланова, 2 су представника студената (20%) Универзитета у Бањој Луци, као и два представника из реда привреде, 6 из реда академског особља и један из реда администрације.

КОК је задужен управо за припремање стратегије и политике Универзитета из области обезбјеђења квалитета и формирања приједлога ректору и Сенату за коначно усвајање. КОК прави караткорочне и дугорочне планове за побољшање квалитета и надгледање и координацију процедура везане за ово питања, а у раду му помаже канцеларија за осигурање квалитета кроз адекватну административну и техничку подршку.

Сам Приједлог радне верзије „Система квалитета“ прошао је јавну расправу по факултетским вијећима у чијим саставима осим академског особља сједи и изабрани студентски представници. У саставу Сената који је усвојио „Систем квалитета“ налази се 20 % чланова из реда студената или 6 представника од укупно 29 чланова Сената (<http://unibl.org/uploads/files/strane/Pratece-aktivnosti.pdf>).

Учешће студента осим у КОК-у које је прописано Статутом Универзитета (Члан 154) заступљено је и раду Сената по члану 34 Статута.

Чланство у Наставно научној вијећу факултета дефинисано је чланом 21. Статута организационе јединице (<http://fpn.unibl.org/index.php/fakultet/dokumenti>).

Избор представника студената у Наставно- научној вијећу факултета дефинише се Правилником о начину избора и броју чланова студентског парламента у наставно- научној вијећу факултета.

Од 2008. године изводи се годишња евалуација наставног процеса на свим организационим јединицама Универзитета што је дефинисано Правилником о анкетирању студената о квалитету наставног процеса.

Систем осигурања квалитета би се требао у наредном периоду додатно развијати на основу постојећих донесених и важећих докумената како би се релевантни актери у постизању квалитета интензивније укључили и дали свој већи допринос. За сада још увијек изостаје битнија улога академског особља у осигурању квалитета бар у дијелу који се односи на прокретање одређених измјена и процедура које треба да доведу до повећања квалитета у свим сегментима. Студенти су укључени кроз годишње евалуације наставног процеса мада ни овај сегмент ка постизању квалитета није системски адекватно рјешен. Проблемима у раду на Универзитету приступа се појединачно и спорадично. Оваквом стању доприноси још увијек недовољно развијена улога КОК-а која није подигнута на препознатљив ниво нити у погледу истицања значаја њеног рада, нити у погледу предузетих активности прописане Статутом.

Однос између политике обезбјеђења квалитета установе истраживачког рада, учења и подучавања

У документу „Систем квалитета“ дијелу под називом „Стратегија за осигурање квалитета“ објашњава се однос између истраживачког рада, учења и подучавања узимајући у обзир институционални и домаћи контекст функционисања установе. У дијелу Стратегије који се односи на *квалитет научно истраживачког рада* наводи се да сваки наставник и сарадник у складу са својом компететивношћу осмишљава, припрема и реализује научно истраживачке, умјетничке или стручне пројекте на републичком и међународном плану. Такође се наводи да пројекти требају бити усклађени са стратешким циљевима Универзитета, општим циљевима високог образовања и са потребама тржишта рада, што заправо показује везу између политике обезбјеђења квалитета и домаћег контекста у коме се примјењује. Стратегија је доступна на [сљедећем линку: http://unibl.org/uploads/files/strane/ostali_akti/STRATEGIJA-ZA-OSIGURANJE-KVALITETA.pdf](http://unibl.org/uploads/files/strane/ostali_akti/STRATEGIJA-ZA-OSIGURANJE-KVALITETA.pdf).

У истом дијелу се наводи да ће резултати научно истраживачког рада бити вредновани приликом избора у наставничка или сарадничка звања. Посебна пажња се посвећују укључивању резултата истраживачког рада у наставни процес те укључивању самих студената у истраживања. У том смисли значајно је споменути одређена истраживања која су спроведена од стране наставног особља Студијског програма социологије у сарадњи са студентима. Такво истраживање под називом „Ставови младих о родној равноправности“ је провела студенткиња Мирјана Дамјенић. Систем квалитета је такође у складу са новим ЕСГ стандардима <http://unibl.org/uploads/files/vesti/2018/05/ESG-novi-srp.pdf> као и са Стратешким циљевима односно Стратегијом универзитета.

Политика обезбјеђења квалитета примјењена у пракси кроз процесе унутрашњег обезбјеђења квалитета цијеле установе

Систем квалитета који се примјењује на цијелој установи (на свим организационим јединицама) обезбјеђује се кроз процедуре за праћење квалитета

(http://unibl.org/uploads/files/strane/ostali_akti/PROCEDURA-ZA-PRACENJE-KVALITETA.pdf).

Студијски програм социологије у складу са Правилником о анкетирању студената редовно испитује мишљење студента о квалитету извођења наставног процеса а на основу добијених резултата наставници су у прилици да властити рад усмјеравају ка постизању већег квалитета што коначно зависи од оцјене који студенти дају. У току академске године студентима је омогућено да у контакту са предметним професорима, руководиоцем Студијског програма социологије, продеканом за наставу на факултету итд. дају приједлоге и сугестије везано за наставни процес или да указују на пропусте који се рјешавају на сједницама студијског програма. На основу разговора са студентима који су указали на потребу извођења стручне праксе из домена теренског прикупљања података проистекао је Споразум о сардњи са IPSOS Агенцијом за истраживање тржишта и јавног мињења (број: 08/1.1118/18).

Б.2 КРЕИРАЊЕ И ОДОБРАВАЊЕ СТУДИЈСКИХ ПРОГРАМА

На Универзитету у Бањој Луци постоји Упутство за израду израду и побољшање студијских програма које дефинише: начин усвајања, развоја и ревидирања студијских програма, дефинише садржај студијског програма, излазне квалификације и исходе учења као и њихову везу са Квалификацијским оквиром Европског простора високог образовања, учешће интерних и екстерних заинтересованих страна у изради и побољшању студијских програма, оптерећење студента помоћу ЕТЦС бодова и друго.

Правни оквир, образовни циљеви и исходи учења

Студијски програм социологије припада научној области друштвених наука, научно поље социологије. Уже научне области заступљене у предложеном програму су: теоријска социологија, методологија социјалних истраживања, посебне социологије и социјална антропологија.

Наставни план и програм (у даљем тексту НПП) из 2010. године познат као „Прелазни програм“ имао је ограничену примјену на три генерације које су уписале студије према лиценцираном трогодишњем програму. На основу захтјева студената лиценцираног трогодишњег првог циклуса на четири студијска програма Факултета политичких наука, да се за постојеће три генерације студената омогући четворогодишњи студиј, као и због потребе за усклађивањем са Уредбом о коришћењу академских титула, стицању стручних и научних звања („Службени гласник Републике Српске“ број 111/09), Научно-наставно вијеће Факултета политичких наука је на сједници одржаној дана 04.06.2010. године усвојило приједлог за лиценцирање „прелазних“ четворогодишњих студијских програма. Садржај приједлога „прелазних“ студијских програма се заснива на већ лиценцираним трогодишњим студијским програмима, уз додатак четврте године. Тиме је испуњен захтјев да постојеће три генерације студената четири студијска програма Факултета политичких наука стекну академска звања у складу са наведеном Уредбом, као и 240 ECTS бодова. Управо овај НПП показује укљученост студената у процесе одлучивања и креирања студијских програма. Елаборат о оснивању Прелазног програма погледати на: <https://fpn.unibl.org/index.php/osnovne-studije/studijски-programi/sociologija#Dole>.

Циљеви „Прелазног програма“ били су следећи:

Овладавање теоријско-методолошким основама социологије, као и специјалним социолошким дисциплинама, односно да студенти упознају све релеватне аспекте социолошког разумијевања савременог друштва, његових проблема, токова и развоја. То су образовни елементи који чине темељ ефикасног студирања и каснијег креативног промишљања у пракси. Разумијевање темељних појмова, тема и проблема социологије на свим нивоима – историјском, систематском и емпириском. Овладавање савременим педагошким и методичким вјештинама у преношењу социолошког знања, као и методолошким основама и техникама писања научног рада. Овладавање интердисциплинарним знањима којима се успостављају међурелације између социологије, с једне стране, и других сродних наука с друге стране (социјална антропологија, историја, историографија, теорија књижевности, теорија умјетности, лингвистика, психологија, педагогија, демографија, политикологија).

Исходи учења су обухватили следеће:

Основне академске студије социологије су наставничког усмјерења. По завршетку студија, студенти ће владати основним појмовима из социологије и сродних дисциплина; познаваће кључне поставке важнијих теорија о друштву, као и процесе и актере функционисања дрштва и друштвених промена; биће способни да опишу најважније појаве и проблеме, класификују их и повежу са сродним проблемима и појавама; владаће основним методама и процедурама прикупљања, систематизације и анализе података; биће оспособљени да самостално проширују своја знања и преносе их другима. Наставничко усмјерење студија социологије подразумева стицање наставничких компетенција. Оспособљавање те врсте проводи се посредством педагошко-дидактичких и психолошких предмета те методике и праксе наставе социологије. Студенти који заврше наставнички смјер оспособљени су за извођење наставе социологије и других предмета које социолози предају у средњој школи.

Прелазни програм социологије био је у усклађен са студијским програмом Филозофског факултета у Београду, Скопљу и Никшићу.

Звање које су студенти добијали по завршетку прелазног програма: дипломирани професор социологије 240 ЕТЦС бодава.

Наставни план и програм четворогодишњег студија Социологије (4+1+3) такође усвојен је у јуну мјесецу 2010. Године. Увид у НПП социологије: <https://fpm.unibl.org/index.php/osnovne-studije/studijski-programi/sociologija#Dole>.

Важно је истаћи да **НПП 4+1+3** препознао важност одабира излазног профила по завршетку Студијског програма социологије, чиме је омогућено да се студенти на основу не само властитог афинитета него и потреба тржишта рада у четвртој години определијеле за једно од два понуђена усмјерења.

Образовни циљеви студијског програма укључују и остварују четири препоруке Савјета Европе у вези са сврхом високог образовања (припрема студената за активно учешће у друштву, припрема за њихове будуће каријере - допринос њиховом запошљавању, подршку личном развоју и стварању широке напредне базе знања и стимулисање истраживачког рада и иновација - укључивање студената у пројекте, израде патената, такмичења итд (http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/News/pub_res_EN.pdf).

Образовни циљеви НПП Социологије 4+1+3 су:

Овладавање теоријско-методолошким основама социологије, као и специјалним социолошким дисциплинама, односно да студенти упознају све релеватне аспекте социолошког разумијевања савременог друштва, његових проблема, токова и развоја. То су образовни елементи који чине темељ ефикасног студирања и каснијег креативног промишљања у пракси. Разумијевање темељних појмова, тема и проблема социологије на свим нивоима – историјском, систематском и емпиријском. Овладавање савременим педагошким и методичким вјештинама у преношењу социолошког знања, као и методолошким основама и техникама писања научног рада. Овладавање интердисциплинарним знањима којима се успостављају међурелације између социологије, с једне стране, и других сродних наука с друге стране (социјална антропологија, историја, историографија, теорија књижевности, теорија уметности, лингвистика, психологија, педагогија, демографија, политикологија)

Исходи процеса учења: по завршетку студија, студенти ће владати основним појмовима из социологије и сродних дисциплина; познаваће кључне поставке важнијих теорија о друштву, као и процесе и актере функционисања друштва и друштвених промјена; биће способни да опишу најважније појаве и проблеме, класификују их и повежу са сродним проблемима и појавама; владаће основним методама и процедурама прикупљања, систематизације и анализе података; биће оспособљени да самостално проширују своја знања и преносе их другима. Студијски програм социологије у четвртој години студија усмјерава студенте на Општи смјер и Наставнички смјер.

а) Општи смјер студија социологије оспособљава студенте за различите послове у којима се тражи разумијевање друштвених процеса и познавање начела

научног приступа друштвеној проблематици. Студенти који заврше општи смјер студија социологије оспособљени су за рад у центрима за социјални рад, невладиним организацијама и приватним агенцијама, државној управи, издаваштву, култури, медијима, предузећима итд.

б) Наставнички смјер: Наставничко усмјерење студија социологије подразумијева стицање наставничких компетенција. Оспособљавање те врсте проводи се посредством педагошко-дидактичких и психолошких предмета те методике и праксе наставе социологије. Студенти који заврше наставнички смјер оспособљени су за извођење наставе социологије и других предмета које социолози предају у средњој школи.

На основу Уредбе о коришћењу академских титула, стицању стручних и научних звања, „Службени гласник РС“, број 111/09, од 16. децембра 2009. године), академска звања која стичу студенти уписани на овај програм су:

Дипломирани социолог – 240 ECTS – након завршеног општег смјера

Професор социологије – 240 ECTS – након завршеног наставничког смјера

Рад студената континуирано се прати и перманентно евалуира. Студенти су обавезни да активно учествују на предавањима и вјежбама, прикупљајући одређен број бодова који је предвиђен за те активности. Конкретан програм тема за семинарске вјежбе саставља предметни наставник са својим сарадницима. Облици рада, иновације у настави и могући облици предиспитних обавеза студената су: присуство предавањима и семинарским вјежбама, активно учешће у настави, креативни есеји, колоквијуми, семинарски радови и истраживачки пројекти, успешно презентирани групни рад, урађени тестови, објављени радови. За показано знање и активност студенти се оцењују према Правилима студирања. На почетку школске године предметни наставник упознаје студенте са темама и питањима, начином и облицима рада, бројем бодова које доносе конкретне предиспитне активности. Потребно вријеме за студијски програм првог циклуса је четири академске године или осам семестара. Оптерећење студената се изражава током наставног процеса у ECTS бодовима. Студент је дужан да изврши све наставне обавезе, положи све испите и оствари 240 бодова.

Студијски програм социологије је усклађен са студијским програмом Филозофског факултета у Београду, Скопљу и Никшићу.

Остале информације као што је бодовна вриједност студија, критерији и услови преноса ЕЦТС бодова, начини избора предмета итд погледати: <https://fpn.unibl.org/index.php/osnovne-studije/studijski-programi/sociologija#Dole>. Начин студирања, правила и обавезе итд. дефинисана су Правилима студирања на I и II циклусу студија доступним јавно на web сајту Универзитета: http://unibl.org/uploads/files/strane/zakoni_i_interni_propisi/2017/Pravila/1.Pravila_studiranja_na_I_i_II%20ciklusu_studija.pdf.

Ревизија, иновације и вредновање на Студијском програму социологије

У складу са Упутством за побољшање студијских програма урађане је измјена Студијског програма у оквиру дозвољених 20 ЕТЦС бодова а која се односи на помјерање предмета Социологија свакодневног живота са четвртог на пети семестар (број Одлуке Сената 02/04-3.2668-14/17, дана 28.9 2017) (погледати поглавље „Историја развоја Студијског програма“. До тада измјена Студијског програма није било.

Такође иновације у извођењу наставе на Студијском програму постигнуте су увођењем студентске праксе проистекле из Споразума о сарадњи између Агенције IPSOS и Факултета политичких наука односно Студијског програма социологије. Студенти ће по први пут од октобра академске 2018/2019. године кроз обавезне предмете Социолошки практикум (С-53) и Методологија социолошких истраживања (С-44) обављати анкетања за потребе различитих истраживања Агенције, а о властитом учешћу добијају потврду на основу које им се квантитативно вреднује рад као једна предиспитна обавеза. Предвиђено је да се о сваком студенту води Дневник праксе у коме поред извјештаја о раду студента и спроведеном броју анкета ментор даје мишљење о напредовању студента што укључује и квалитативно оцјењивање. Агенција IPSOS такође едукује студенте о самом процесу, приступу и садржају спровођења истраживања (анкетања) како би студенти што боље били припремљени за практични рад. На овај начин студенти Студијског програма социологију стичу одређена не само знања него и практичне вјештине истраживања, а која се односе и на структурисање истраживачких питања, начину приступа лицима која треба да одговоре на питања, уношењу и обради података итд.

Излазне компетенције студента видљиве су кроз силабусе предмета.

Научно истраживачки рад судената може се посматрати кроз израде семинарских радова судената првог и другог циклуса студија што се дефинише у предиспитним обавезама предмета а прописаних силабусима, док је научно истраживачки рад студената трећег циклуса дефинисан *Правилима студирања* у којима су наведени услови за пријаву и одбрану докторског рада а односе се на објављивање научних радова у часописима индексираним у свјетским цитатним базама са импакт фактором. Израда дипломских радова предвиђена је за студенте који се определијеле за општи смјер, али не и студенте који одаберу наставнички смјер. Наставним програмом за предмете студија регулисани су предуслови за упис појединих предмета. Сваки студент дужан је да изради по један семинарски рад из обавезног или изборног предмета, по сопственом опредјељењу (<https://fpn.unibl.org/index.php/osnovne-studije/studijski-programi/sociologija#Dole>)

Студијски програм социологије нема потписане Споразуме о сарадњи са привредним субјектима о извођењу практичне наставе. У погледу научно истраживачког рада студенти у зависности од теме истраживања могу бити укључени а што зависи и од саме заинтересованости студента.

Прилагођавање Студијског програма социологије са потребама тржишта рада и усклађивање Наставног плана и програма са релевантним институцијама се поступно одвија кроз интезивно трагање за институцијама и организацијама које су вољне да са студијским програмом склопе споразуме о сарадњи.

У погледу додјеливања ЕТЦС бодова појединим предметима примјењује се европска методологија рачунања оптерећења (http://unibl.org/uploads/files/strane/zakoni_i_interni_propisi/11.Uputstvo-za-izradu-i-poboljsanje-SP.pdf). Сви предмети имају бодовну вриједност, а укупан број бодова који се стиче у сваком семестру је 30. Укупан број бодова у току студија износи 240. Број ЕCTS за контакт сате у оквиру предавања и вјежби рачунајући и положене испите, семинарске радове наведен је у листи обавезних и изборних предмета за први и други циклус студија социологије.

Израда завршног рада дефинисана је *Правилима студирања* на I и II циклусу студија (члан 58-62), док завршни радови одговарају академским захтјевима у складу са нивоом студија, према Закону о високом образовању Републике Српске (http://www.vub.edu.ba/dokumenti/dok_menu/1.pdf). На другом циклусу студија мастер радови пролазе кроз систем провјере плагираности текста и тек уз Потврду о

оригиналности рада добијену од стране лица задуженог за провјеру рада, исти може бити упућен на даље поступање Наставно- научном вијећу.

Стечене компетенције се најбоље вреднују кроз радне позиције свршених студената. Спољна евалуација Студијског програма социологија од стране бивших студента указује на њихов актуелни положај на тржишту рада, што је је шире образложено у поглављу Периодично вањско осигурање квалитета.

Б.3 УЧЕЊЕ, ПОДУЧАВАЊЕ И ОЦЈЕЊИВАЊЕ УСМЈЕРЕНО КА СТУДЕНТУ

Студенти Студијског програма социологије директно учествују у креирању студијских програма, процеса учења и подучавања, како кроз управљачка тијела, тако и кроз евалуацију наставних планова и програма, чиме је обезбјеђено поштовање стандарда Квалификацијског оквира Европског простора високог образовања - **ESG 1.3** (*Учење, подучавање и провјера знања усмјерено на студента*).

Према Елаборату о студијском програму (јавно доступном на: <https://fpn.unibl.org/index.php/osnovne-studije/studijski-programi/sociologija>), студије се организују као редовне у сједишту. Студиј социологије траје четири године, а сваку годину чине по два семестра (зимски и љетни). Планира се и вреднује кориштење различитих метода реализације наставе и других облика учења. Облици рада који су заступљени су: редовна настава, вјежбе, индивидуалне консултације, студентска пракса, студијске посјете. Студенти су обавезни да активно учествују на предавањима и семинарским вјежбама, прикупљајући одређен број бодова који је предвиђен за те активности. Ову обавезу доказују *евиденције о присуству студената настави*, коју су наставници и сарадници дужни да воде на мјесечном нивоу и достављају Студентској служби Факултета, али и обавеза прикупљања потписа у индексу која проистича из *Одлуке о праћењу и вредовању рада студената у академској 2017/2018. години* ("Сви студенти могу изаћи на завршне испите који су званично објављени у академској години, ако су положили све испите из претходне године и ако имају потпис у индексу о редовно одслушаној настави од предметног наставника. Предметни наставник дозволиће приступ испиту студентима који имају потпис у индексу о редовној одслушаној настави, овјереном семестру, и који су у датим терминима регуларно пријавили испит", члан 4.). Посебно се воде *извјештаји о реализацији наставе/вјежби*, које су наставници и сарадници дужни водити на мјесечном нивоу и доставити декану Факултета. Конкретан програм тема за семинарске вјежбе саставља предметни наставник са својим сарадницима. Унутар активности студената се подразумијева да учествују у процесу учења и испуњавању предиспитних обавеза кроз различите облике рада на вјежбама: присуство предавањима и семинарским вјежбама, активно учешће у настави (креативни есеји, реферати, дискусије, дебате, семинарски радови), колоквијуми, истраживачки пројекти, урађени тестови, објављени радови.

Настава се изводи на начин да се прилагођава потребама и жељама студената по питању додатних консултација и интерактивности. На веб страници Факултета је

студентима 7 дана прије почетка семестра доступан распоред предавања, а током цијеле године су доступни термини консултација. Осим редовних консултација, студентима су наставници и сарадници доступни за консултације путем e-maila, у свако вријеме дана. Студенти се охрабрују током цијелог семестра да комуницирају са наставницима о недоумицама, питањима која их занимају, додатној литератури и другим врстама савјетовања студената у складу са њиховим потребама. Овакав начин доступности препознат је и нарочито вреднован код студената, чиме се повећава квалитет комуникације између наставника и студената и омогућава већа сензибилност за студентска питања, као повратна информацију о начину рада наставника и евентуалној потреби иновативног приступа или додатног ангажмана у савладавању градива, у току трајања семестра².

На почетку семестра предметни наставник и сарадник упознају студенте са темама и питањима, начином и облицима рада и бројем бодова које доносе конкретне предиспитне и испитне активности кроз *силабус*. Образац силабуса је јединствено структуриран на Факултету и чине га сљедећи подаци: назив предмета; семестар извођења предмета; статус предмета (обавезни изборни); фонд часова предавања и вјежби; број ECTS бодова; име одговорног наставника и сарадника; њихов контакт; условљеност похађања и евентуалног полагања предмета; термин за консултације; опис предмета (садржај предмета, повезаност са другим предметима, циљеви и очекивања на предмету); очекивани исходи учења (опис очекиваног нивоа знања код студента, разумијевања и очекиване способности и вјештине по завршетку слушања и полагања предмета); садржај предмета (главне наставне теме и које ће се изводити у току курса); начин извођења наставе (у овом сегменту плана предмета се дефинишу наставне методе које бирају одговорни наставник и сарадник на предмету на основу педагошких, стручних знања и искуства и које обезбјеђују остваривање очекиваних исхода учења); вредновање и оцјењивање рада (силабус сваког предмета садржи детаљан опис начина оцјењивања и вредновања студента, као и структуру оцјене); литература (обавезна и допунска – сваки силабус садржи списак обавезне и додатне литературе на којој се заснива садржај предмета и из које се спроводи провјера знања у предвиђеним терминима). Осим *на почетку семестра* када одговорни наставник пружа увид у садржај предмета, силабуси су доступни студентима и на web страници

² Фокус група са студентима, 11. јул 2018. године.

Факултета, у склопу структуре наставног плана првог циклуса Студијског програма социологије (<https://fpm.unibl.org/index.php/osnovne-studije/studijski-programi/sociologija>).

У складу са чл. 49. ст. 1), 2) и 3) *Закона о високом образовању*, студенти Социологије проводе провјеру знања кроз слиједеће испитне рокове: јануарско-фебруарски, априлски, јунско- јулски и септембарски. Сви рокови имају два термина, осим априлског који има један. Студентима су термини свих испита у текућој академској години доступни на почетку академске године, чиме им је омогућено благовремено планирање процеса учења и полагања испита. Видљивост испита је омогућена путем универзитетског студентског web сервиса *e-студент*.

У складу са Европским системом сакупљања и преноса бодова (ECTS), оптерећење студената током наставног процеса се изражава у **ECTS бодовима**. Студент је дужан да изврши све наставне обавезе, положи све испите и оствари 240 бодова. Рад студената континуирано се прати и перманентно евалуира. Организација наставног процеса, као и евалуација рада и знања студената, изводи се у складу са универзитетским *Правилима студирања на првом и другом студија циклусу*. Ужи оквир вредовања и оцјењивања студената дат је у *Одлуци о начину праћења и вредновања рада студената у академској 2017/2018. години*. Оцјењивање се врши тако што се додјељују бодови за сваки облик активности, као и путем провјере знања у току семестра (обавезне наставне активности) и на завршном испитус тим да предиспитне обавезе буду обавезно укључене као један од елемената за оцјењивање. Према члану 5. Одлуке, завршни испит је законска обавеза и организује се у правилу усмено. Наставник је прије завршног испита дужан да провјери да ли је студент остварио право на излазак на испит, тј. да ли студент има потпис у индексу одговорног наставника и да ли је регуларно пријавио испит. Студент на завршном испиту може да оствари до 50 поена. Максималан број поена који студент може остварити након завршног испита, укључујући поене из предиспитних обавеза је $20 + 20 + 5 + 5 + 50 = 100$ поена или оцјена десет (10). Студенту се додјељује коначна оцјена као резултат укупног збира остварених поена и износ ЕЦТС бодова за тај предмет ако је та оцјена позитивна. Успјех на испиту се нумерички изражава оцјенама од 5 до 10 (табела бр. 5), на основу чл. 6. *Одлуке о начину праћења и вредновања рада студената у академској 2017/2018. години* и чл. 105. став 2) *Статута Универзитета*. Пролазне оцјене су од 6 до 10.

Број бодова	Оцјена	Опис
91 – 100	10	Одличан – изузетан
81 – 90	9	Одличан
71 – 80	8	Врло добар
61 – 70	7	Добар
51 – 60	6	Довољан
0 – 50	5	Није положено

Табела 5: Однос броја бодова и оцјена

Састав **Наставно-научног вијећа** Факултета политичких наука чине и представници студената, који се бирају на студентским изборима и не могу чинити мање од 20 % укупног броја чланова вијећа (у складу са чл. 71. став 2) *Закона о високом образовању*, чл. 55. став 3) *Статута* Универзитета и одредбама *Правилника о начину избора и броју чланова студентског парламента и избору студената у наставно-научна/умјетничко вијеће факултета/академије умјетности*). Представници студената заступљени су из свих студијских програма Факултета, па тако и са Студијског програма социологије (прилог: Коначна ранг листа са гласања са студентских избора 2017). Непосредно учешће студената у евалуацији наставног плана и програма СП социологије се манифестује и кроз испитивање студентских ставова, проведено фокус групе и путем *Анкете о наставном плану и програму, условима и начину студирања студената Студијског програма социологије*³: у испитивању се више пута понавља (у виду приговора или приједлога за побољшање СП) захтјев студената да се предмет *Статистика у друштвеним истраживањима* пребаци из VII семестра, у ранију годину студија и постане двосеместрални предмет. Ово образлажу тиме да је градиво опширно, али и да предмет сматрају значајним и посебно цијене исходе учења, па би ово помијерање имало за резултат боље усвајање знања и вјештина из области статистике. Када Студијски програм буде расправљао о могућности промјене Наставног плана и програма, узеоће у обзир и овај приговор студената.

Од 2008. године, на крају сваког семестра се изводи **евалуација** наставног процеса и рада наставног особља путем анкетирања студената. Евалуација се изводи на основу универзитетског *Правилника о анкетирању студената о квалитету наставног процеса*. Правилник уређује методе, одговорност и

³ Анкета је проведена у периоду од 31. јула 2018. године до 01. септембра 2018. године, online путем. Планирани узорак су чинили тренутни студенти СП Социологија (123), а остварени узорак је 22.

правила анкетирања студента, поступак анкетирања, садржај анкетног листа и прикупљање анкетног материјала, припрему извјештаја, чување документације и поступање након спроведене анкете. Студентским анкетирањем о квалитету наставног процеса стичу се сазнања о мишљењу студената у погледу квалитета студија, што чини основ за предузимање мјера у циљу његовог унапређења. Основни циљ студентског анкетирања је побољшање квалитета наставног процеса, педагошког рада наставника и сарадника и рада стручне, односно студентске службе у оквиру организационе јединице. Студијски програм социологије уважава резултате анкетирања студената у погледу процедура и начина оцјењивања по предметима су коришћени у развоју истих (прилог: *Извод из Записника са сједнице Вијећа Студијског програма социологије од 18.02.2015.*).

Студенти су упознати са документима који регулишу процес образовања гдје спадају и процедуре **жалбе и приговора** на поступак оцјењивања. Процедуре жалбе уређене су чл. 51. *Правила студирања на првом и другом студија циклусу* и чл. 107. и чл. 117. *Статута* Универзитета у Бањој Луци, који су јавно доступни на сајту универзитета. Ако студент сматра да је оштећен у поступку спровођења и оцјењивања испита или у осталим облицима провјере знања, односно ако сматра да испит није обављен у складу са Законом, Статутом Универзитета и овим Правилима, може поднијети приговор декану факултета на добијену оцјену у року од два дана од дана јавне објаве оцјене. Студент је обавезан да приговор из претходног става образложи. Декан је обавезан да у року од три дана од дана пријема приговора размотри исти и донесе рјешење по приговору. Уколико оцијени да је приговор студента основан, декан у року од 48 сати доноси рјешење о понављању испита и формирању трочлане испитне комисије, са којим треба упознати предметног наставника и студента. У рјешењу утврђује и термин понављаног испита, с тим да се полагање испита пред испитном комисијом обавља најкасније у року од седам дана од пријема рјешења о понављању испита. Против наведеног рјешења допуштена је жалба Наставно-научном вијећу факултета, чија је одлука коначна. Наставник чијом оцјеном студент није задовољан не може бити предсједник комисије. Одлуку о оцјени комисија доноси већином гласова и ова одлука је коначна.

На Студијском програму социологије **није било жалби** на поступке оцјењивања. У испитивању студентских ставова о Студијском програму пажњу је привукло то да 45,5% студената сматра да жалбу може упутити сваки пут када нису задовољни поступком оцјењивања, а 40% њих сматра да то може учинити само у

неким ситуацијама. То потврђује и квалитативно истраживање студентских ставова⁴. Ово указује на већу потребу за информисањем студената о могућностима жалбе и приговора, како би се оствариле претпоставке за највећу могућу транспарентност поступка оцјењивања. Студентска анкета је показала да се 81% студената слаже и у потпуности слаже да су *благовремено обавијештени о терминима испита*, а 68% студената су сагласни с тврдњом да се *предиспитне обавезе у потпуности уважавају на испиту*, што показује да је потребно и даље пратити и анализирати пролазност на испитима и подсјећати запослене на Студијском програму на правила која налажу да предиспитне обавезе чине 50% коначне оцјене на испиту.

⁴ Фокус група са студентима, 11. јул 2018. године.

Б.4 УПИС И НАПРЕДОВАЊЕ СТУДЕНАТА, ПРИЗНАВАЊЕ И СЕРТИФИКАЦИЈА

Студентима Студијског програма социологије, као и свим студентима Универзитета, гарантује се приступ студијама на сва три циклуса, на основу равноправности и јавног конкурса, континуирано праћење напредовања кроз студије, као и признавање преноса кредита стечених у и ван БиХ (на основу мултилатералних или билатералних споразума и/или других програма размјене), у складу са Статутом и другим општим актима Универзитета и факултета, чиме је обезбјеђено поштовање стандарда Квалификацијског оквира Европског простора високог образовања - **ESG 1.4** (*Пријем студената, њихово напредовање кроз студије, признавање и сертификација*).

Члановима 74. до 79. *Статута Универзитета у Бањој Луци*, уређене су услови и начин **уписа** студената на студијске програме Универзитета, а чл. 83. – 88. се уређују посебни услови за упис на сваки од три циклуса студија. Такође, процедуре пријаве за полагање пријемног испита и вредовања резултата кандидата при упису се поближе објашњавају у *Правилима студирања на првом и другом студија циклусу* (чл. 8. – 18.). Основни услов за упис на први циклус студија је завршено четворогодишње средњошколско образовање у Републици Српској и Босни и Херцеговини, или еквивалентно образовање у иностранству. Ученици који су средњу школу завршили у иностранству дужни су нострификовати свједочанство или диплому, у складу са важећим прописима. Кандидат се уписује на одређени студијски програм на конкурентској основи, а у складу са резултатима постигнутим у претходном образовању (средња школа, диплома првог, односно другог циклуса) и на квалификационом испиту, према јединственим општим критеријумима и поступку утврђеним правилником који усваја Сенат и *Статутом ФПН-а*, уз претходно прибављено мишљење Научно наставног вијећа Факултета политичких наука.

На крају студија уз диплому, студенти добијају **додатак дипломи**, документ који описује стечену квалификацију, укључујући постигнуте исходе учења и контекст, ниво, садржај и статус студија који је студент завршио. Садржи вјештине, компетенције и знање носиоца дипломе (чл. 122 *Статута Универзитета у Бањој Луци*).

Конкурс за упис на студијске програме расписује Универзитет, на приједлог Научно наставног вијећа ФПН. О квотама студената за упис на Студијском програму социологије се одлучује тако што Вијеће Студијског програма разматра ову тему

(прилог: *Записник са сједнице Вијећа Студијског програма од 15.01.2018. године*) и упућује приједлог Научно наставном вијећу ФПН-а. Мишљење ННВ-а се шаље Сенату, који приједлог плана уписа шаље Влади Републике Српске на утврђивање. Након расписивања конкурса за упис студената на први и други циклус студија, Вијеће студијског програма социологије, односно Научно наставно вијеће ФПН-а именује трочлане комисије које су, уз продекана за наставу, задужене за провођење квалификационог испита на првом и другом циклусу студија за Студијски програм социологије. Од 2015. године ФПН организује предписне активности у сврху промоције студијских програма факултета. Студијски програм социологије учествује у овим активностима, како би информисао будуће студенте о могућностима социологије као животног позива. У оквиру ових активности се организује Дан отворених врата на ФПН, посјете средњим школама (економским и гимназијама) у Републици Српској и веб промоција (2018. је покренута посебна интернет страница <http://upis.fpn.unibl.org/> путем које се дистрибуишу неопходне информације о упису будућим студентима и Информатор са питањима са пријемних испита ранијих година).

Не постоје интерни прописи којим се дефинишу јасни поступци за **анализу уписа и праћења напредовања студената**, али постоје одговорне особе/службе за то. Обавеза ФПН-а о вођењу евиденције уписаних и дипломираних студената, испитима, успјеху на крају школске године, студентима носиоцима посебних признања и свим другим евиденцијама које одреди Управни одбор Универзитета, одређена је чл. 90. *Статута ФПН-а*. Референти за први, други и трећи циклус студија воде евиденције о броју уписаних студента по студијским програмима и циклусима студија и евидентирају бројно стање дипломираних студената. Студентска служба Факултета политичких наука прослијеђује податке о броју, просјечној дужини студирања и просјечној оцјени дипломираних студената за све студијске програме у базу о студентској популацији Министарства просвјете и културе РС (прилог: *Анализа структуре уписаних и дипломираних студената на ФПН*). Осим тога, ФПН евидентира и анализира податке за *Извјештај о уписаним студентима*, који се периодично доставља Републичком заводу за статистику. Путем интегрисаног информационог система Универзитета могуће је анализирати пролазност по предметима као и укупну пролазност током семестра, односно једне академске године (прилог: *Анализа успјешности по испитним роковима, предметима и наставницима, за први циклус Социологија (општи и наставнички смјер) у школској години 2017/18*).

Поред тога, студентска служба Факултета чува писану евиденцију о проведеним испитима и пријављеним студентима.

	Врста финансирања	Број уписаних			Укупно
		М	Ж	Збир	
2015/16	Буџет	4	6	10	44
	Самофинансирајући	8	26	34	
2016/17	Буџет	2	3	5	37
	Самофинансирајући	13	19	32	
2017/18	Буџет	2	8	10	30
	Самофинансирајући	6	14	20	

Табела 6: Број и структура уписаних студената социологије на првом циклусу студија за претходне три године

	Број дипломираних		
	М	Ж	Укупно
2015/16	1	4	5
2016/17	11	11	22
2017/18	4	10	14

Табела 7: Број и структура дипломираних студената социологије на првом циклусу студија за претходне три године

Показатељи континуираног пада броја уписаних студената на СП Социологија су видљиви из података о броју уписаних на први и други циклус у претходних 3 – 5 година. Студијски програм о овим подацима расправља на састанцима и сједницама Вијећа Студијског програма, у циљу предузимања активности за побољшање стања.

	Врста финансирања	Врста студија	Број уписаних			Укупно
			М	Ж	Збир	
2013/14	Буџет	редовни	0	2	2	12
	Суфинансирајући		3	5	8	
	Самофинансирајући	ванредни	0	2	2	
2014/15	Буџет	редовни	0	0	0	0
	Суфинансирајући		0	0	0	

	Самофинансирајући	ванредни	0	0	0	
2015/16	Буџет	редовни	0	0	0	0
	Суфинансирајући		0	0	0	
	Самофинансирајући	ванредни	0	0	0	
2016/17	Буџет	редовни	0	0	0	7
	Суфинансирајући		3	4	7	
	Самофинансирајући		0	0	0	
2017/18	Буџет	редовни	0	0	0	6
	Суфинансирајући		4	2	6	
	Самофинансирајући	ванредни	0	0	0	

Табела 8: Број и структура уписаних студената социологије на другом циклусу студија за претходних пет година

Из анализа предугисних активности, студентских евалуација и анкета, као и анализом стања на другим високошколским установама у земљи и региону, утврђено је неколико разлога за пад уписа и **предложено неколико мјера** од којих су неке проведене, а неке су у току провођења. Првенствено, предузет је низ активности да се побољша видљивост Студијског програма социологије међу ученицима средњих школа (кроз посјете средњим школама, веб промоцију и Дан отворених врата на ФПН-у представљен је садржај СП социологије, као и могућности које овај профил нуди. Нови пројект ће бити покренут у октобру 2018. године – *Такмичење ученика средњих школа из социологије*, у организацији Студијског програма социологије уз подршку *Центра за предузетништво и трансфер технологија УНИБЛ*); такође, Студијски програм је, у циљу освјежења праћења и усклађивања са академском динамиком у земљама Европе и региона, 2016. године предложио нови план и програм интердисциплинарног мастер студија, под називом *Идентитет, култура и глобализација*. Приједлог је одбијен од стране Сената Универзитета у Бањој Луци. У циљу побољшања квалитета тренутног наставног плана и програма, студентима су понуђени додатни ваннаставни садржаји (неколико заједничких активности на нивоу Факултета је организовано: гостујућа предавања, конференције, округли столови). Негативни тренд уписа заслужује још већу пажњу и анализу, чиме ће се Студијски програм морати позабавити у наредном периоду, при чему ће међу првим питањима

бити разматрање измјена Наставног плана и програма социологије, уз уважавање приједлога студената проистеклих из евалуација и студентске анкете.

Статутом Универзитета у Бањој Луци (чл. 121.), за нарочито добар успјех у студирању, као и достојно презентовање Универзитета, односно Факултета политичких наука, студентима се могу додијелити посебне похвале, награде или стипендије. Сваке године, на церемонији додјеле диплома студентима ФПН-а, студентима сваког студијског програма с највишим просјеком оцјена оствареним током првог циклуса студија се уручују плакету за студента генерације. Године 2012., Факултет политичких наука основао је **Институт за друштвена истраживања**, на којем су ангажовани сви наставници и сарадници запослени на ФПН-у. Институт је обезбјеђивао праксу (кроз научно-истраживачки рад и усавршавање) за најбоље студенте сва четири студијска програма, у трајању од једне године. Са Студијског програма социологије, 3 (три) најбоља студента су прошли кроз усавршавање на Институту (Бојана Миодраговић, Никола Кнежевић и Душанка Слијепчевић). Увођењем програма стажирања на УНИБЛ 2016. године, престаје пракса стажирања на Институту (прилог: *Одлука о обављању приправничког стажа најбољих дипломираних студената, добитника Златне значке УНИБЛ*). Према тој Одлуци, за најбоље студенте генерације, Факултет обезбјеђује обављање приправничког стажа у трајању од једне године. До данас, укупно троје студената је прошло програм приправничког стажирања (Душан Кондић и Тамара Дакић, најбољи студенти политикологије из генерације 2015/16 и Милена Савковић, најбољи студент новинарства и комуникологије из генерације 2016/17). Оваква пракса представља показатељ континуираног праћења рада, награђивања успјеха и подстицања даљег научно-истраживачког ангажмана студената Факултета политичких наука.

Универзитет у Бањој Луци је надлежан за **признавање страних високошколских исправа**, квалификација и периода студирања стечене изван БиХ (чл. 162 до 171. *Статута Универзитета*). Поступак еквиваленције раније стечених знања одређен је чл. 172. *Статута Универзитета* и сљедећим посебним актима: *Правилник о поступку еквиваленције раније стечених звања, поступку вредновања високошколских исправа и за потребе наставка школовања на Универзитету у Бањој Луци* и *Измјене Правилника о поступку еквиваленције раније стечених звања, поступку вредновања високошколских исправа и за потребе наставка школовања на Универзитету у Бањој Луци*, доступним јавно на интернет страници Универзитета у Бањој Луци. У сврху побољшања мобилности студената, крајем 2017. године

Универзитет је донио и *Правилник о међународној размјени студената и особља*, којим се уређују се облици међународне размјене студената и особља, основна начела међународне размјене, права и обавезе студената и особља које учествује у међународној размјени, процедура пријаве и реализације, процедура признавања периода размјене у иностранству, те друга питања значајна за провођење међународне размјене на Универзитету у Бањој Луци.

Универзитет у Бањој Луци има већ развијене канале двосмјерне размјене наставника и студената као и угодан начин признавања стечених знања током размјене. Документи који уређују мобилност студената и наставника на Универзитету су *Правила студирања на првом и другом циклусу студија* (чл. 41, 42 и 43), *Статут УНИБЛ* (чл. 109, 115 и 120) и *Правилник о међународној размјени студената и особља* и сви су јавно доступни на интернет страници Универзитета.

На нивоу Универзитета у Бањој Луци усвојен је документ *Стратегија развоја Универзитета у Бањој Луци за период 2017-2025. године*, који у посебном поглављу представља претходне активности на пољу међународне сарадње, дефинише основне циљеве подршке међународним активностима с намјером повећања финансијских средстава за њихову реализацију, повећања размјене особља и студента, развоја међународних пројеката, повећања учешћа у међународним пројектима и развоја система квалитета. За остварење и унапређење међународне размјене на Универзитету у Бањој Луци дефинисане су улоге и надлежности **координатора за међународну размјену на нивоу Универзитета** (<http://unibl.org/sr/saradnja/kancelarija-prorektora>), **координатора за међународну размјену факултета** (<http://unibl.org/sr/saradnja/kancelarija-prorektora/koordinatori-za-medjunarodnu-saradnju>) и **академских координатора за међународну размјену студената и особља на нивоу факултета** (<http://unibl.org/sr/saradnja/kancelarija-prorektora/akademski-koordinatori-za-medjunarodnu-razmjenu-studenata-i-osoblja>).

Информације о понуђеним програмима размјене, студенти и наставно особље могу пронаћи на званичним страницама Универзитета (<http://unibl.org/sr/saradnja/medjunarodni-obrazovniprojekti>, [http://unibl.org/sr/vesti?q\[by_kategorije\]\[\]=5](http://unibl.org/sr/vesti?q[by_kategorije][]=5)) и на web страници Факултета политичких наука, у посебној рубрики **Огласи и конкурси**. Рубрика је покренута 2016. године и до 10.09.2018. године је на њој објављено 87 различитих обавјештења и позива за стипендије и међународне размјене студената, који биљеже високе посјете (прилог:

Статистика посјета огласима на ФПН). Приложена статистика свједочи о видљивости информација које се тичу међународне размјене, као и о заинтересованости и обавијештености студената о њој. Кординатор за међународну сарадњу објављује релевантне информације у оквиру ове рубрике и дистрибуише путем профила ФПН-а на друштвеним мрежама и путем mailing листе студентима и запосленима.

Студенти Студијског програма социологије су спорадично исказали заинтересованост за програме размјене. Неколико студената социологије је учествовало у међународним конференцијама у иностранству, од чега издвајамо учешће Алексе Матића, студента треће године социологије у *Четвртој међународној конференцији о менталном здрављу младих* (24-26. септембар 2017. године) у Даблину, Ирска. Конференцију је организовала Међународна организација за ментално здравље младих (International Association for Youth Mental Health - IAYMH), а као резултат ове посјете, Алекса Матић је изабран за члана Извршног одбора IAYMH за 2019. годину (прилог: *IAYMH Election Announcement*). Поред тога, издвајамо учешће Душана Кондића, студента мастер студија (сада већ дипломираног) на Конгресу Хрватског социолошког друштва *Структура и динамика друштвених неједнакости* (7.-8. априла 2017. године) са радом *Big Data: Велики подаци и (ре)продукција друштвених неједнакости*.

Б.5 ЛЈУДСКИ ПОТЕНЦИЈАЛИ

Политика развоја наставног кадра

У складу са Стратегијом развоја образовања Републике Српске за период 2016 – 2021., ВШУ УНИБЛ обавезна је унапређивати организациону структуру и квалитет високог образовања. Планирање наставничких потенцијала ВШУ УНИБЛ врши у складу са својом мисијом и визијом Стратегије развоја Универзитета у Бањој Луци за период 2017 – 2025., узимајући у обзир расположиви наставни кадар, студијске програме и број студената. У том погледу је донесена Стратегија за осигурање квалитета, у складу с којом се врше анализе расположивог универзитетског кадра и његовог квалитета. Тим путем креирана политика развоја наставног кадра усмјерена је на стварање оптималних услова за рад и напредовање наставног особља.

Припрема плана запошљавања и планирање каријере врши се у складу са анализом, која се редовно проводи. Постоји дефинисана политика управљања људским потенцијалима са јасним и транспарентним критеријумима за запошљавање академског особља, задужењима, оптерећењем и одговорностима, критеријумима за професионални развој, напредовање и стручно усавршавање академског особља и механизмима праћења рада академског особља са мјерама за унапређење.

Обавеза је организационих јединица УНИБЛ, па тако и ФПН УНИБЛ, континуирано одржавање квалитета и компетентности академског особља, бираног у научно-наставна звања. Зато је за унапређење рада у настави важно његово континуирано вредновање, те пружање подршке за развој и усавршавање компетенција за рад у настави.

Како је академско особље својеврстан образовни потенцијал, у који се треба улагати, неопходно је за потребе рада са студентима омогућити квалитетан кадар са способностима и искуством у подучавању, а који истовремено задовољава критеријуме Факултета. То је примарни циљ за осигурање квалитета наставног особља.

Наставно особље ФПН чине стално запослени наставници и сарадници, наставници и сарадници у допунском радном односу и наставници и сарадници са других организационих јединица УНИБЛ. Законом је предвиђена могућност ангажовања гостујућих професора, наставника страног језика и вјештина, те професора емеритуса на факултетима.

Одлуком о покривености наставе за одговарајућу академску годину, тј. документом Листа одговорних наставника и сарадника за први циклус студија, одређују се наставници и сарадници који су одговорни за извођење наставе у лјетњем и зимском семестру. Листу одговорног наставног кадра Наставно-научном вијећу предлаже деканат, најкасније до јула мјесеца прије почетка зимског семестра, односно академске године. Одлука се доноси на сједници Наставно-научног вијећа, а ступа на снагу након добијене коначне потврде Сената УНИБЛ.

Анагажовани наставници и сарадници морају имати извршен избор у звање. Политика и услови избора академског особља на универзитетима у Републици Српској усаглашени су са захтјевима Закона о високом образовању Републике Српске (поглавље VIII – АКАДЕМСКО ОСОБЉЕ, од 74 – 102. члана). Чланом 76. Закона и чланом 133. и 134. Статута Универзитета у Бањој Луци, предвиђена су наставничка (*редовни професор, ванредни професор, доцент*) и сарадничка академска звања (*лектор, виши асистент, асистент*). Закон прописује услове за изборе у звање који важе за све универзитете и њихове организационе јединице, па тако и за ОЈ УНИБЛ ФПН. Чланом 77. Закона и чланом 135. Статута УНИБЛ прописује се следећи минимум услова за избор у:

Сарадничка звања:

- *Асистент* – завршен први циклус студија са 240 ЕЦТС бодова са просјечном оцјеном најмање 8,00;
- *Виши асистент* – завршен други циклус студија са минималном просјечном оцјеном и на првом и на другом циклусу студија 8,00.
- *Лектор* – завршен други циклус студија са најнижом просјечном оцјеном и на првом и на другом циклусу студија 8,0 или 3,5, односно научни степен магистра наука, те објављене стручне и научне радове.

Наставничка звања:

- *Доцент* – научни степен доктора наука из припадајуће научне области; три научна рада из научне области за коју се бира, објављена у часопису са рецензијом; демонстриране наставничке вјештине;
- *Ванредни професор* – најмање један изборни период проведен у звању доцента; пет научних радова из научне области за коју се бира, објављених у научним часописима са рецензијом, након избора у звање доцента; чланство у комисијама за

одбрану завршних радова (магистарских/мастер и/или докторских) или менторство кандидата на другом циклусу студија;

- *Редовни професор* – најмање један изборни период проведен у звању ванредног професора; осам научних радова из научне области за коју се бира, објављених у научним часописима са рецензијом, након избора у звање ванредног професора; двије књиге објављене након избора у звање ванредног професора; менторство кандидата на другом или трећем циклусу студија; остварену међународну сарадњу са другим институцијама и/или високошколским установама.

Процедуре за избор и напредовање наставног особља

На ВШУ УНИБЛ, наставни предмети су распоређени у уже научне области којима припадају. Организационе јединице УНИБЛ односно факултети матични су за поједине научне области, те у складу с тим и одговорни за питања која припадају додијеленој области. Главну улогу у процедури избора и напредовања академског особља имају матични факултети. Наставно особље се усавршава и напредује кроз научно-истраживачки рад, у складу са одредбама Закона о високом образовању.

На ВШУ УНИБЛ успостављене су и спроводе се јасне и транспарентне процедуре запошљавања односно избора у академско звање. Процедуре су утврђене унапријед, развијене у складу са критеријумима, усклађене са важећим законским прописима, јавне и доступне оцјени стручне и шире јавности; садрже динамику расписивања конкурса, рокове, начин евалуације научно - наставних достигнућа, састав комисије за избор и писање конкурсног извјештаја, те жалбене процедуре. Критеријуми указују на важност компетентности наставног кадра за процес подучавања и организовања наставних активности, а одређени су правилницима о изборима. Како је одређено критеријумима, састав комисије за избор у звање треба бити компетентан у научној области у којој пријављени кандидат тражи избор у звање. Поступак и ближи услови за избор академског особља ВШУ УНИБЛ регулисани су:

- Члановима 133 – 140. (поглавље IX – АКАДЕМСКО И АДМИНИСТРАТИВНО ОСОБЉЕ) Статута УНИБЛ,

- Правилником о поступку и условима избора наставника и сарадника на Универзитету у Бањој Луци, у коме су дефинисани услови и процедуре спровођења избора наставника и сарадника сагласно члановима од 4. до 24.

Процедура избора отпочиње иницирањем конкурса за избор наставника/сарадника од стране ОЈ УНИБЛ. Најчешће се иницијатива за расписивање конкурса упућује од стране надлежне катедре ка Наставно-научном вијећу факултета. На основу претходно спроведене анализе о ангажовању и оптерећењу наставника и сарадника утврђује се потреба за избором наставника/сарадника. Након усвајања на Научно – наставном вијећу, иницијатива се упућује Сенату УНИБЛ. По усвајању иницијативе у Сенату, расписује се конкурс за заснивање радног односа и стицање звања наставника/сарадника за уже научне области. Конкурс се објављује у средствима јавног информисања. По затварању конкурса, на приједлог Наставно-научног вијећа, именује се комисија за припрему извјештаја о пријављеним кандидатима за избор у звање, коју чине наставници у истом или вишем звању од звања у које се кандидат бира. Именује се комисија у саставу три члана. Задатак комисије је разматрање конкурсне документације ради писања извјештаја, те предлагање кандидата за избор у звање наставника/сарадника. Извјештај комисије се упућује Наставно-научном вијећу на даље разматрање, а у случају усвајања, извјештај се доставља Сенату УНИБЛ на коначно разматрање. У случају усвајања извјештаја комисије од стране Сената, процедура се завршава, у супротном се покреће процедура предлагања поновног конкурса, на претходно истакнути начин.

Избори у звања се врше у складу с процедуром која је истовјетна за сва звања. Процедура за избор у више звање се спроводи на исти, горе описан, начин и то најмање шест мјесеци прије истека избора у претходно звање. При унапређењу академског кадра нарочито се узимају у обзир и вреднују педагошке способности особља у настави односно у раду и односу са студентима, као корисницима образовне услуге. Правилником о избору наставника и сарадника је дефинисано да један од кључних критеријума за доношење одлуке о избору и унапређењу академског кадра јесте оцјена о резултатима педагошког рада, која се доноси на основу резултата студентске анкете.

Приликом избора, за свако звање може да постоји одређена специфичност код испуњавања материјалноправних услова и дозвољено је да било који члан комисије за избор у звање има издвојено мишљење. Дискреционо право члановима Комисије за писање извјештаја дозвољава могућност предлагања пријема у радни однос оног кандидата којем се укаже повјерење из специфичних разлога, који су у складу са

интересима установе која је конкурс расписала, али који су и ограничени условима конкурса.

На званичној интернет страници Универзитета и Факултета политичких наука одржава се документација о избору и напредовању наставника/сарадника, која доказује испуњавање услова, као што су:

- Научни и стручни радови наставника који упућују на научну област за коју се бира и предмете за које је наставник одговоран (*библиографије:1,2*);
- Извјештај Комисије која је проводила процес избора у коме се препознаје научна област и компетенције чланова Комисије (извјештаји о избору:1,2)
- Одлука надлежног органа установе о избору наставника која одговара извјештају и приједлогу Комисије (*одлуке о избору*)
- Биографије(1,2,3) наставника у којима се препознају компетенције у подручју подучавања.

ФПН УНИБЛ, у циљу обезбјеђивања понуде студирања високог квалитета и омогућавања студентима стицања компетенција и вјештина, брине о квалитету свог наставног кадра, с обзиром на главни образовни циљ учења и подучавања, усмјерених на студента и постизање добрих исхода учења. У том погледу настоји се обезбиједити *афирмативна средина* за дјелотворно (професионално и ефикасно) обављање активности у настави, а која подразумијева:

- успостављање и придржавање јасних, транспарентних и правичних процеса за запошљавање и услова запошљавања који препознају значај подучавања;
- пружање прилике и промовисање професионалног развоја наставног особља;
- стимулисање научне активности ради јачања везе између образовања и истраживачког рада;
- стимулисање иновација у методама за подучавање и кориштење нових технологија.

Као примјер процедуре за избор у академско звање може послужити приложена конкурсна документација, која доказује квалитет академског особља ФПН односно катедре Студијског програма Социологија, са које је и иницирано расписивање конкурса за избор сарадника.Конкурсна документација укључује:

1. Одлуку о утврђивању приједлога за расписивање конкурса;
2. Конкурс;
3. Одлуку о именовању комисије за избор у академско звање;
4. Одлука о утврђивању приједлога за избор у академско звање и Извјештај о пријављеним кандидатима за избор у академско звање;
5. Одлука Сената о избору у звање.

Приложена документација указује на испуњеност: услова за избор, прописаних Законом о високом образовању, те критеријума који су одређени Правилником о поступку и условима избора наставника и сарадника на УНИБЛ. Испуњеност услова се, у овом случају, односи на просјек оцјена са основних студија и статус студента генерације СП Социологије за 2015/2016. годину, затим на биографију кандидата, у којој се препознају неке од кључних компетенција за процес подучавања, те библиографију, релевантну за научну област, за коју се вршио избор (видјети прилоге). Такође, у прилог наведеног свједоче и компетенције чланова Комисије, која је била именована из реда наставника уже научне области за коју се вршио избор и која је проводила изборни процес, а које су видљиве из елаборације комисијског извјештаја о пријављеним кандидатима.

Узевши у обзир потребу за попуњавањем радних мјеста, упражњених пензионисањем једног броја наставника ФПН, те потребу за досљедношћу у одржавању институционалног обрасца и добре праксе запошљавања студената генерације студијских програма ФПН, неминовна је оправданост пријема у радни однос успјешних свршених студената, с обзиром на њихов приправнички и/или волонтерски ангажман на пословима Института и/или неке друге подорганizacione јединице ФПН-а, а којим су несумњиво допринијели ефикасном функционисању ФПН-а и обављању друштвено – корисног рада. С обзиром на наведене разлоге, извјештај и приједлог Комисије су прихваћени одлуком надлежног органа ВШУ, Сената УНИБЛ.

Управљање људским потенцијалима

Управљање људским потенцијалима подразумијева планирање развоја људских ресурса и нових запошљавања и у надлежности је УНИБЛ. Досада на универзитетском нивоу није била донесена политика управљања људским ресурсима, али је

инкорпорирана у приједлог Стратегије УНИБЛ за период 2017 – 2025. Стратегија има за циљ обезбјеђење повољнијег подстицајног окружења за научно-истраживачки и иновативни рад, те унапређење и стимулисање истих.

С циљем повећања проходности информација међу запосленима, на УНИБЛ је 2015. уведена интегрисани информациони систем, који омогућује свакодневну комуникацију и размјену информација између Канцеларије за научно-истраживачки рад УНИБЛ и истраживача, а формирана је и база података резултата истраживања. Формирање овог система на универзитетском нивоу омогућило је управљање људским потенцијалима, бољу координацију и равномјерну оптерећеност наставног кадра свих ОЈ УНИБЛ, на основу базе података о запосленом наставном кадру. Информациони систем је започео унос података 2014/15. године. Организационе јединице УНИБЛ, па тако и ФПН, одржавају базу података људских потенцијала, које прати продекан за наставу.

Уведена је и пракса мјесечног објављивања електронског билтена *УНИНФО*, којим се запослени обавјештавају о значајним догађајима. Уопште, информације о организацији свих научних догађаја (конференција, округлих столова итд.), организованих на УНИБЛ, доступне су и промовишу се на веб страници УНИБЛ. Поред тога, и сви научни радови, биографије, те извјештаји о напредовању (избору у звање) наставног кадра јавно су доступни (али само на српском језику) путем веб странице УНИБЛ и страница ОЈ УНИБЛ.

Запошљавање наставног кадра

У складу с општедруштвеном потребом реализације образовних циљева, одржавања устаљених образаца институционалног дјелања, те обезбјеђивања одрживости студијских програма, ВШУ УНИБЛ осигурава довољан број квалификованог наставног особља (наставници и сарадници) на радним мјестима организационих јединица и њихових студијских програма. ВШУ УНИБЛ је оријентисана је ка успостављању отворене, транспарентне и на заслугама базиране политике запошљавања, која је кључни елемент HRS4R стратегије. Број запосленог академског особља у складу је с Правилником надлежне образовне власти, Министарства просвјете и културе Владе Републике Српске – Правилник о стандардима и нормативима за финансирање високошколских установа, којим су

прописани критеријуми на основу којих се врши лиценцирање. Запошљавање довољног броја наставника и сарадника је у интересу покривености наставе квалификованим кадром, како би се омогућило континуирано одвијање процеса подучавања у смјеру цјеложивотног учења. Важан разлог тога подухвата је и структурне природе високошколских установа, које на тај начин осигуравају интерну подршку властитом раду кроз развој и напредовање властитог наставног кадра.

ФПН УНИБЛ врши редовне анализе структуре академског особља (структуру кадра, однос властитог и гостујућег кадра, квалификације наставног особља на свим студијским програмима). Анализе се спровode у сврху постављања циљева развоја академског особља и нових запошљавања, а у складу са стратешким циљевима високошколске установе. Сенат УНИБЛ, на почетку сваке академске године, утврђује план покривености наставе којим се одређује листа наставника и сарадника за извођење наставног процеса на тачно одређеним наставним предметима.

Структура наставног кадра

Постојање кадровске базе података омогућује годишњу анализу о кадровима. Анализа се врши с обзиром на податке о броју академског особља, омјеру броја стално запослених и вањских сарадника, омјеру броја наставника и броја студената, старосној структури академског особља, предвиђеним пензионисаним наставницима и слично.

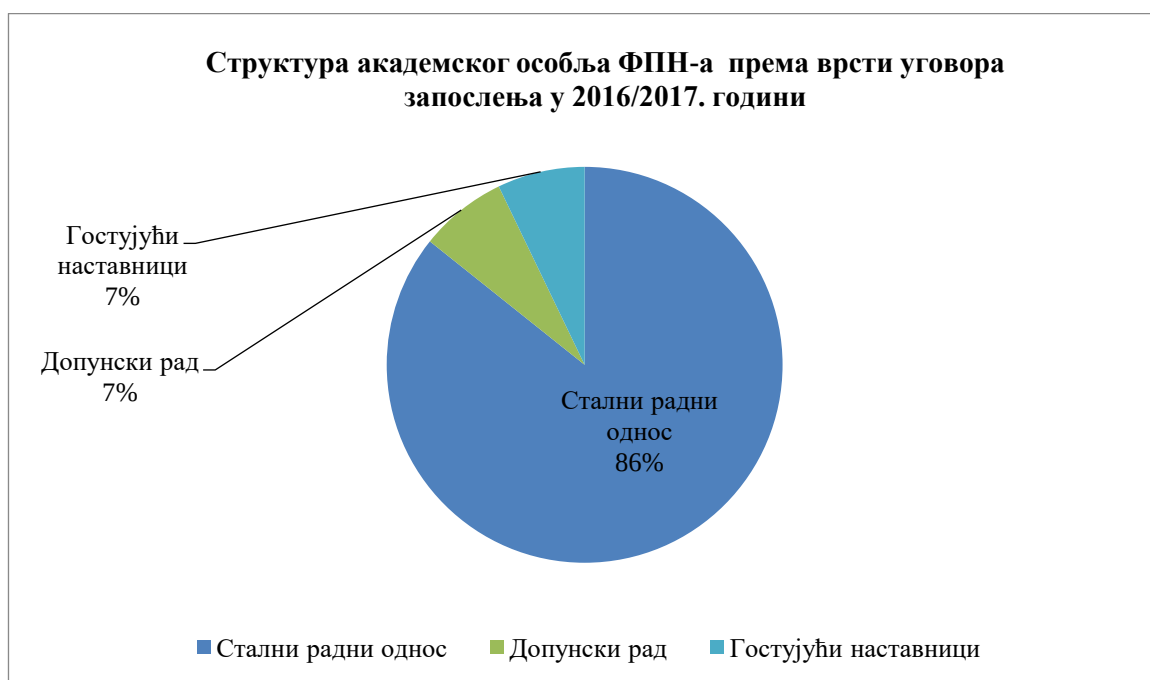
Уговарање ангажмана по основу сталног радног односа с пуним радним временом омогућује бољу координацију рада са студентима и већу фокусираност на потребе студената за континуираном комуникацијом са одговорним наставницима/сарадницима, који би им тако стално били доступни у погледу понуде образовних услуга. Подаци сљедећег табеларног приказа (табела 9) приказују број наставника и сарадника ФПН-а према врсти уговора запослења, у посматраном временском периоду (2009 – 2018).

Број академског особља по уговору ангажовања				
Академска година	Врста уговора запослења			
	Стални радни однос	Допунски рад	Гостујући наставници	Укупно
2009/10	24	3	12	39
2010/11	26	3	10	39
2011/12	28	4	8	40

2012/13	30	4	8	42
2013/14	31	4	6	41
2014/15	32	4	5	41
2015/16	34	4	4	42
2016/17	36	3	3	42
2017/18	38	2	3	43

Табела 9: Структура академског особља ФПН-а према врсти уговора запослења 2009 – 2018 (извор: Упит за доставу информација о административном и помоћном особљу и сарадњи ФПН УНИБЛ са другим високошколским институцијама и професионалним организацијама)

На извођењу наставе током 2016/2017. године на ФПН УНИБЛ ангажовано је наставно особље у пуном радном односу (36 чланова), три (3) наставника у допунском раду, као и три (3) гостујућа наставника.

Графикон 1: Структура академског особља ФПН-а према врсти уговора запослења 2016/2017 (извор: Упит за доставу информација о административном и помоћном особљу и сарадњи ФПН УНИБЛ са другим високошколским институцијама и професионалним организацијама)

Графички приказ показује да 86% стално запосленог особља обезбјеђује покривеност наставе на ФПН УНИБЛ у односу на потребних најмање 70% наставника и сарадника с пуним радним временом. Стопроцентну покривеност наставе омогућило

би запошљавање сарадника и наставника, што је и остварено пријемом у радни однос асистента (Душанка Слијепчевић), академске 2016/2017. године и доцента (Александар Јанковић), академске 2017/2018. године.

Наставно особље ангажована на ФПН УНИБЛ у 2016/2017. години чине: 1) проф. др (редовни) (8); 3) проф. др (ванредни) (8); 4) доценти (16) и 5) виши асистенти (10). Увид у комплетан приказ ангажованог наставног особља ФПН УНИБЛ, са подацима о ужој научној области и години избора у звање, могуће је остварити на основу табеле број 10.

Р.бр.	Име и презиме	Титула	Звање	Ужа научна област	Година избора у звање	Наставник/ Сарадник
Наставници и сарадници у пуном радном односу						
1.	Брацо Ковачевић	др	ред.проф.	Теоријска социологија	1997.	Н А С Т А В Н И Ц И
2.	Никола Поплашен	др	ред.проф.	Политичка теорија	2000.	
3.	Здравко Злокапа	др	ред. проф.	Политички систем	2007.	
4.	Иван Шијаковић	др	ред.проф.	Теоријска социологија	2010.	
5.	Лазо Ристић	др	ред.проф.	Методологија социјалних истраживања	2011.	
6.	Мира Ћук	др	доц.	Социјална политика		
7.	Весна Шућур Јањетовић	др	доц.	Теорија и методологија социјалног рада		
8.	Александар Савановић	др	ванр.проф.	Политичка теорија		
9.	Јагода Петровић	др	доц.	Теорија и методологија социјалног рада		
10.	Татјана Т. Дуроњић	др	ванр.проф.	Информационе науке – социјални аспект	2012.	
11.	Пејо Ђурашиновић	др	ред.проф.	Посебне социологије	2013.	
12.	Небојша Мацановић	др	доц.	Општа педагогија		
13.	Весна Ђурић	др	ванр.проф.	Новинарство	2014.	
14.	Немања Ђукић	др	доц.	Теоријска социологија		
15.	Душко Трнинић	др	доц.	Посебне социологије		
16.	Драгана Шћеповић	др	доц.	Подручја социјалног рада		
17.	Љубо Лепир	др	доц.	Социјална политика		
18.	Милош Шолаја	др	ванр.проф.	Међународни односи и		

				безбједност		
19.	Владе Симовић	др	доц.	Политичка теорија	2015.	
20.	Матеј Савић	др	доц.	Међународно право		
21.	Андреа Пухалић	др	доц.	Теорија и методологија социјалног рада		
22.	Александар Богданић	др	ванр.проф.	Комунологија	2016.	
23.	Невенко Врањеш	др	доц.	Политички систем		
24.	Мања Ђурић Џакић	др	доц.	Политички систем	НО	
25.	Ранка Перић-Ромић	др	доц.	Посебне социологије	НО	
26.	Ђорђе Вуковић	др	ванр.проф.	Политичка теорија	НО	
27.	Драгана Рашевић	мр	в.асист.	Комунологија		
28.	Анђела Купрешанин Вукелић	мр	в. асист.	Информационе науке – социјални аспект	2012.	
29.	Оливера Грбић	мр	в. асист.	Теорија и методологија социјалног рада		
30.	Драшко Гајић	мр	в.асист.	Социјална политика		
31.	Далибор Савић	мр	в. асист.	Методологија социјалних истраживања	2014.	
32.	Борислав Вукојевић	ма	в. асист.	Комунологија		
33.	Бојана Миодраговић	ма	в.асист.	Посебне социологије	2015.	
34.	Андреа Ракановић Радоњић	мр	в. асист.	Подручја социјалног рада		
35.	Александар Врањеш	мр	в. асист.	Политичко комуницирање		
36.	Жељко Будимир	мр	в. асист.	Међународни односи и безбједност	НО ⁵	
Наставници у допунском радном односу						
37.	Ненад Кеџмановић	др	ред.проф.	Политичка теорија	1986.	
38.	Емил Влајки	др	ред.проф.	НО	1988.	
39.	Билјана Милошевић Шошо	др	доцент	Посебне социологије	-	
Гостујући професори						
40.	Александар Југовић	др	ванр.проф.	Подручја социјалног рада	-	
41.	Мирослав Бркић	др	ванр.проф.	Теорија и методологија социјалног рада	-	
42.	Срђан Трифковић	др	доц.	Међународни односи и	2012.	

⁵ НО – Необјављено

				безбједност		
--	--	--	--	-------------	--	--

Табела 10: Наставно особље ФПН УНИБЛ по основу ангажовања 2016/2017 (извор:

Интегрисани информациони систем

[http://www.unibl.org/sr/fis/adresar?queries\[zaposleni_tip\]=nastavno_osoblje](http://www.unibl.org/sr/fis/adresar?queries[zaposleni_tip]=nastavno_osoblje) [приступљено 23. 08. 2018.]

У извођењу наставе на ФПН УНИБЛ, по основу допунског рада, до 2016/17. године учествовала су три (3) члана наставног особља, као и три (3) гостујућа наставника. На основу инструкције ректора Универзитета у Бањој Луци, почетком 2017/18. године, покривеност наставе је промијењена на начин да се од те академске године, на првом циклусу студија не ангажује ниједан гостујући наставник.

Број избора у научно-наставна звања на ФПН УНИБЛ у периоду од 2010. до 2016. године представљен је сљедећом табелом (табела бр. 11.):

Број избора у научно-наставна звања	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Редовни професор	1	2	1	-	-	-	-
Ванредни професор	1	1	2	-	1	-	-
Доцент	3	6	2	-	4	2	-
Виши асистент	3	2	4	-	1	2	-
Асистент	1	-	-	-	-	-	-

Табела 11: Број избора у научно-наставна звања на ФПН УНИБЛ 2010 – 2016 (извор:

<http://www.unibl.org/sr/osoblje/izbori-u-zvanje>)

У саставу стално запосленог академског особља СП Социологија налазе се наставници и сарадници, ангажовани на више наставних предмета ужих научних области овог студијског програма (табела 12.).

Број наставника и сарадника СП Социологије	Ред. проф.	Ван.про ф.	Доц.	В. асист.	Асист.
Запослени	8	1	14	6	6
Спољни сарадници	-	1	1	-	-

Табела 12. Број наставника и сарадника СП Социологије (2016/2017.)

Табела 13 садржи податке о броју наставног кадра СП Социологија и ужим научним областима на које су запослени у сталном радном односу на ФПН УНИБЛ.

Р.бр	Име и презиме	Титула	Звање	Ужа научна област	Година избора у звање
1.	Брацо Ковачевић	др	ред.проф.	Теоријска социологија	1997.
2.	Иван Шијаковић	др	ред.проф.	Теоријска социологија	2010.
3.	Лазо Ристић	др	ред.проф.	Методологија социјалних истраживања	2011.
4.	Пејо Ђурашиновић	др	ред. проф.	Посебне социологије	2013.
5.	Немања Ђукић	др	доц.	Теоријска социологија	2013.
6.	Душко Трнинић	др	доц.	Посебне социологије	
7.	Ранка Перић-Ромић	др	доц.		
8.	Далибор Савић	мр	в. асист.	Методологија социјалних истраживања	
9.	Бојана (рођ. Миодраговић) Вукојевић	ма	в. асист.	Посебне социологије	2015.

Табела 13: Стално запослени наставни кадар СП Социологија 2016/2017 (извор:

Интегрисани информациони систем

[http://www.unibl.org/sr/fis/adresar?queries\[zaposleni_tip\]=nastavno_osoblje](http://www.unibl.org/sr/fis/adresar?queries[zaposleni_tip]=nastavno_osoblje)

[приступљено 03.09.2018.]

Р. бр.	Име и презиме	Титула	Звање	Студијски програми ФПН УНИБЛ
1.	Никола Поплашен	др	ред. проф.	Политикологија
2.	Владе Симовић	др	доц.	
3.	Мања Ђурић Џакић	др	доц.	
4.	Матеј Савић	др	доц.	
5.	Мира Ћук	др	доц.	Социјални рад
6.	Небојша Мацановић	др	доц.	
7.	Драшко Гајић	др	в. асист.	
8.	Александар Богданић	др	ред. проф.	Новинарство и комуникологија
9.	Драгана Рашевић	др	в. асист.	

Табела 14: Листа наставника и сарадника ангажованих на СП Социологије са других

студијских програма ФПН УНИБЛ (извор:

<http://unibl.org/uploads/files/strane/studenti/1.ciklus.pdf>, стр. 136-137.)

Р. бр.	Име и презиме	Титула	Звање	ОЈ
1.	Мирослав Дринић	др	ванр. проф.	ФЛФ
2.	Маркус Манојловић		асист.	ФЛФ
3.	Бранко Црногорац	мр	в. асист.	ФЛЛ
4.	Мелсада Зеџ Зејнић		асист.	ФЛЛ
5.	Ања Правуљац	ма	асист.	ФЛЛ
6.	Весна Марчета		асист.	ФЛЛ
7.	Стево Пуцар	др	доц.	ЕКФ
8.	Горан Латиновић	др	доц.	ФФ
9.	Сандра Лукић		асист.	ФФ
10.	Свјетлана Боројевић	др	доц.	ФФ
11.	Драгана Вилић	др	доц.	ЕКФ
12.	Душко Вејновић	др	ред. проф.	ВШУП
13.	Ирена Медар Тањга	др	доц.	ПМФ
14.	Наташа Вилић	др	доц.	ФФ
15.	Горан Стојановић	мр	в. асист.	ФЛФ
16.	Драшко Маринковић	др	ред. проф.	ПМФ
17.	Александар Мајић		асист.	ПМФ

Табела 15. Листа наставника и сарадника СП Социологије са других ОЈ УНИБЛ (извор: <http://unibl.org/uploads/files/strane/studenti/1.ciklus.pdf>, стр. 136-137.)

Р.б.	Име и презиме	Титула	Звање	Запослен у
1.	Бисерка Кошарац	др	ванр. проф.	ФФ ИС
2.	Биљана Милошевић Шошо	др	доц.	

Табела 16: Листа наставника и сарадника у допунском радном односу (извор: <http://unibl.org/uploads/files/strane/studenti/1.ciklus.pdf>, стр. 136-137.)

Наставу на првом циклусу студија Социологије укупно изводи тридесет седам (37) чланова наставног особља, од чега тридесет пет (35) запосленика ФПН УНИБЛ и два (2) спољна сарадника. Од тога је дванаест (12) сарадника (виши асистенти и асистенти) и двадесет пет (25) наставника (редовни професори, ванредни професори и доценти). Од укупног броја наставног кадра СП Социологија, 68% је са стеченом титулом доктора наука. За извођење наставе на првом циклусу студија Социологије нису ангажовани гостујући професори.

Задужења и одговорности наставног кадра

Установа посједује јасне и познате процедуре додјеле наставничког оптерећења. То омогућује једнаку расподелу обавеза у погледу одржавања наставе и консултација, провођења истраживања и менторисања студентских радова. Задужења наставника и сарадника прописује Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста на Универзитету у Бањој Луци. Задужења наставника се тичу припрема и одржавања предавања на свим нивоима академских студија (I, II, III циклус) током семестра, у складу с листом одговорних наставника, те припрема и одржавање испита на свим нивоима академских студија. Задужења сарадника се односе на одржавање вјежби током семестра и помоћ у реализацији испита, у складу с листом одговорних сарадника.

Права и обавезе академског особља су дефинисани члановима 74 – 76. Закона о високом образовању. Оптерећеност академског особља се одређује у складу са Правилником о стандардима и нормативима за финансирање високошколских установаи према потребама наставног процеса. Правилником је дефинисан опис радних задатака по седмичном оптерећењу.

ВШУ УНИБЛ запошљава наставнике, сараднике и истраживаче који ће наставно – научним радом допринијети одвијању образовне дјелатности, као и испуњавању задатака и циљева установе.

За реализацију студијских програма ФПН УНИБЛ обезбјеђено је наставно особље с потребним научним и стручним квалификација. Број наставника је одређен у складу с потребама студијског програма и зависи од броја предмета и броја часова наставе (предавања) на тим предметима. Број сарадника је такође одређен у складу с потребама студијског програма и зависи од броја предмета и броја часова вјежби на

тим предметима. Увид у фонд часова наставе и вјежби студијског програма Социологије могуће је остварити на основу табеле 17.

Семестар	Фонд часова		Година студија
	Предавања	Вјежбе	I година
I	13	11	
II	16	8	
III	13	11	II година
IV	12	12	
V	12	12	III година
VI	12	12	
VII	12	12	IV година
VIII општи смјер	8	11	
VIII наставнички смјер	12	12	
УКУПНО	110	101	

Табела 17: Фонд часова наставе I циклуса СП Социологије (извор:

<https://fpn.unibl.org/index.php/bachelor-in-sociology-course-description> [28.08.2018.]])

Према члану 9. Став (1) Правилника о нормативима и стандардима за финансирање високошколских установа, пуна норма у оквиру 40-часовне радне седмице наставника исказује се часовима у обиму од шест часова предавања седмично или три наставна предмета на нивоу академске године. Седмично оптерећење наставника, на нивоу академске године, не може бити веће од дванаест часова предавања. Пуна норма у оквиру 40-часовне радне седмице сарадника исказује се часовима у обиму од десет часова вјежби седмично. Максимално оптерећење за сараднике седмично не може бити веће од шеснаест часова вјежби. Дакле, укупан број наставника треба бити довољан да може покрити укупан број часова наставе на студијском програму, тако да наставник, на годишњем нивоу, у просјеку остварује 180 часова наставе (предавања, вјежбе, консултације итд.),односно 6 часова седмично.С друге стране, укупан број сарадника на студијском програму мора да буде довољан да покрије број часова вјежби на том програму, тако да сарадници, на годишњем нивоу, у просјеку остварују 300 часова наставе, односно 10 часова седмично.

Према Члану 13. норматив потребног броја наставника за извођење наставе добија се дијелењем укупног броја норма-часова предавања и норматива седмичног оптерећења наставника. У случају СП Социологије, било би: $110 \div 6 = 18,33$. Норматив

потребног броја сарадника за извођење вјежби добија се дијелењем укупног броја норма-часова предавања и норматива седмичног оптерећења сарадника. У случају СП Социологије, било би: $101 \div 10 = 10,1$. Узевши у обзир структуру наставног кадра СП Социологија (стр. 12 -13.) и норматив потребног броја наставника и сарадника, могуће је констатовати да је број наставника и сарадника довољан да обезбиједи покривање укупног броја часова наставе СП Социологија, а да притом сваки наставник односно сарадник остварује 6 односно 10 часова активне наставе седмично.

Правилником су прописане и нормативно-наставне групе студената. У случају да се настава одвија за двије групе студената на предмету који има фонд од 3 часа наставе, задужењем на два предмета (по једним у сваком семестру) наставник би остварио пуну норму. С друге стране, кад предмет има фонд од 2 часа наставе, коју похађа само једна група студената, наставник мора бити задужен за 6 предмета (по три у сваком семестру) да би остварио пуну норму. Без обзира што је укључено у оптерећење наставника, менторство се и даље признаје и бодује само у контексту избора у више звање.

ФПН УНИБЛ се досљедно придржава техничких критеријума из стандарда за акредитацију, а којима се одређује потребан број наставника, њихова структура и оптерећење. У складу с тим, обезбјеђује: 1) довољан број асистената за квалитетно извођење студијских програма и 2) континуирано подмлађивање академског кадра. То илуструје број запосленог наставног кадра у односу на укупан број студената (рацио). Табела 18 приказује омјер академског особља и студената у протеклих 9 година (2009 – 2018).

Академска година	Број студената	Број наставног особља
2009/2010	1122	39
2010/2011	1157	39
2011/2012	1173	40
2012/2013	1144	42
2013/2014	1041	41
2014/2015	1031	41
2015/2016	1001	42
2016/2017	980	42
2017/2018	920	43

Табела 18: Однос студената и запосленог наставног особља (извор: Упит за доставу информација о административном и помоћном особљу и сарадњи ФПН УНИБЛ са другим високошколским институцијама и професионалним организацијама)

У академској 2016/2017. години, на првом циклусу студија студира 980 студената. Истовремено, наставу на првом циклусу студија изводе 42 наставника и сарадника, што износи 23,33 студента по члану наставног особља.

Евалуација рада наставног кадра

Један од специфичних циљева Стратегије развоја Универзитета 2017 – 2025 јесте обезбјеђивање подстицајног окружења за научноистраживачки и иновативни рад, те креирање модела за унапређење и стимулисање истог.

Руководство ФПН УНИБЛ повремено врши анализе и евалуацију компетентности и напредовања наставног особља. Поред континуираног праћења рада академског особља врши се и усмјеравање у научном напредовању у домену научних области које то изискују. Периодично се организују тематске сједнице Колегијума ФПН ради разматрања извјештаја руководиоца студијских програма у погледу напредовања академског особља и планирања нових запошљавања. На основу смијерница из извјештаја доносе се одлуке Вијећа студијских програма које се преко Наставно-научног вијећа упућују Сенату УНИБЛ за покретање процедуре за избор у виша звања и/или нова запошљавања студената генерације ФПН у сарадничка звања, по обављеном ангажману у оквиру подорганизационих јединица Факултета (Институти, студијски програми и сл.).

ФПН УНИБЛ спроводи дугорочну политику квалитетне селекције младих кадрова и њиховог напредовања, ослањањем на ресурсе и могућности УНИБЛ. На ФПН се спроводи дугорочна политика избора квалитетног младог кадра, којем се обезбјеђује прилика за напредовање и усавршавање управо кроз извођење наставног процеса, те кроз ангажовање на сопственом научно-истраживачком и стручном раду и стицању педагошког искуства. Сарадницима ФПН се обезбјеђује финансијска подршка за даље школовање плаћеним магистарским/мастер и докторским студијама.

Досадашња пракса ФПН није подразумијевала израду додатних анализа о напредовању академског особља у наставно – научном раду, поред већ постојећих годишњих евалуација компетентности академског особља и комисијских извјештаја за избор у више или исто звање наставника/сарадника. Од љетњег семестра 2017/2018., наставном кадру ФПН је препоручено да, у форми мјесечног извјештаја о реализованој настави и годишњег извјештаја о научно-стручном раду, изнесу властите резултате

рада. О сваком појединачном извјештају заузеће се став Вијећа Студијског програма Социологије. Руководиоци студијских програма поднијећеконачни извјештај Колегијуму и Наставно-научном вијећу Факултета о научном и стручном раду наставника и сарадника из научне области студијског програма.

ФПН УНИБЛ академском особљу обезбјеђује могућност перманентног усавршавања, с обзиром на право и обавезу свих наставника/сарадника, а поготово младих кадрова, да се континуирано усавршавају унутар изабране научно-наставне области, у складу с принципом цјеложивотног учења. Та могућност се остварује путем информисања о научним скуповима у организацији образовних и других институција у земљи и иностранству, одобравањем плаћеног одсуства поводом учешћа на научно-стручним скуповима, плаћањем котизације за учешће на истима, те путем обезбјеђивања литературе и приступа базама података и библиотечким ресурсима на Интернету. Поред тога, Наставно-научно вијеће и декан Факултета указују помоћ и подршку запосленом наставном кадру за потребе конкурисања код Министарства науке и технологије по питању суфинансирања одлазака на научне скупове у земљи и иностранству.

Иако правилник о научно-стручном усавршавању академског особља још увијек није донесен, члан 98., став (3) Закона о високом образовању и члан 143. Статута УНИБЛ одређује начин мотивисања особља на усавршавање. Наиме, одредба је чланом закона дефинисана овако:

„Наставнику после пет година рада проведених на високошколској установи може бити одобрено плаћено одсуство у трајању од једне школске године ради стручног и научног усавршавања, у складу са статутом високошколске установе“.

Иако Закон о високом образовању и Статут УНИБЛ прописују годину дана плаћеног одсуства ради научно-стручног усавршавања, Правилник о слободној студијској години за истраживаче не прописује никаква финансијска права или обавезе.

Академско особље се настоји стимулисати на редовно публиковање научних резултата у признатим и широко препознатим публикацијама односно реномираним часописима. Установа пружа прилике за професионални развој свих својих запослених, те их подстиче да те прилике искористе.

Рад академског особља се континуирано и систематски прати, оцјењује и подстиче у погледу научно-стручног усавршавања, стручне и педагошке активности, а на основу садржаја података из Портала за запослене и ЦВ-а особља. У том погледу је

академско особље обавезно да редовно ажурира релевантне податке, у интервалу предвиђеном за ажурирање података, а који није дужи од годину дана. Извјештаји о реализацији наставног процеса и оствареним научним и стручним резултатима израђују се у складу са Правилником о стандардима и нормативима за финансирање јавних високошколских установа Министарства просвјете и културе Владе Републике Српске. Резултате властите научно-стручне активности сваки наставник/сарадник може инпутирати на лични профил портала за запослене, [еЗапослени](#).

Педагошка активност наставника/сарадника се прати и оцјењује на основу анкетом исказаног мишљења студената о педагошком раду наставног особља, у склопу које се још оцјењује организација студирања уопште и рад студентске службе. Анкетно испитивање се спроводи сваке академске године, а циљна група су сви наставници и сарадници који су изводили наставу студијских програма. Испитивање је организовано на свим студијским програмима, који су били изведени године у којој се врши евалуација. У сврху обраде резултата анкете, формира се Комисија за статистичку обраду прикупљених података. О резултатима студентске анкете води се расправа на вијећима студијских програма, Колегијуму и Наставно-научном вијећу Факултета. Током избора у звање, бодују се оцјене студентске анкете о раду предметних наставника и сарадника. Лошије оцјењени наставници (оцјена мања од 2,5) израђују самопроцјену, како би се у договору са Управом Факултета и Канцеларијом за управљање квалитетом израдио План активности унапређења наставе, а којим је предвиђено и похађање едукација за развијање наставничких компетенција.

ВШУ УНИБЛ развија политику усавршавања наставног особља стварањем могућности за њихово стручно и научно усавршавање. УНИБЛ издваја средства за научно, стручно и педагошко усавршавање академског особља (учешће у пројектима, на научним конференцијама, стручним усавршавањима и сл.). Значајна се пажња придаје усавршавању наставног кадра кроз одвајање одређених средстава из факултетског буџета, а расположива средства се издвајају и за организовање семинара на факултетима, те учешће наставника и сарадника на конференцијама и усавршавањима у иностранству.

Досадашње прилике по питању обезбјеђивања усавршавања академског кадра су биле прилично скромне, у складу са социо – економском ситуацијом земље. Међутим, стање се полако поправља. У складу с унапријед одређеним критеријумима и потребом за једнаком расподелом буџетских средстава, врши се намјенска додјела средстава за научно – истраживачки рад. Средства се искориштавају за организовање

догађаја (скупова, конгреса, семинара, радионица и сл.) од научног и академског значаја за унапређење квалитета људских потенцијала и побољшање општих перформанса у одвијању наставног процеса.

Квалитет и компетентност наставног кадра

У складу са Стратегијом развоја образовања Републике Српске од 2016. до 2021. године, којом је препознат значај категорије надарених и талентованих ученика и њихове афирмације, ФПН УНИБЛ примјењује дугорочну политику квалитетне селекције успјешних студената, научног подмлатка, те њиховог напредовања. Селекција се врши у складу са одређеним критеријумима (године старости, успјех на студијама, период студирања, исказана склоност за научни и педагошки рад и друге карактеристике) које сарадници, који се први пут запошљавају, морају задовољити. Стога се на пословима сарадника у настави морају запошљавати студенти дипломских академских студија с просјечном оцјеном на основним студијама која износи најмање осам (8). У том контексту је на ФПН УНИБЛ 2015. године започета традиција награђивања студената генерације студијских програма, бесплатним постдипломским студијама, понудом стицања предрадног искуства, а консеквентно томе и понудом радног ангажмана у наставном процесу. У складу с тим принципом, досада је запослен један број студената генерације.

Од маја 2017. године, на студијском програму Социологије запослена је Душанка Слијепчевић, дипломирани социолог, која је била студент генерације студијског програма Социологије у академској 2015/2016. години и која је у статусу истраживача сарадника, у трајању од годину дана, обављала волонтерски рад при Институту за друштвена истраживања ФПН УНИБЛ. Запослена је 2015. године Бојана (рођ. Миодраговић) Вукојевић (виши асистент), студент генерације 2012/13 на студијском програму Социологије. У складу са усвојеном „Одлуком о обављању приправничког стажа најбољих дипломираних студената, добитника Златне значке УНИБЛ“, која је донијета 18. 10. 2016. године, декани факултета УНИБЛ се задужују да најбољим студентима обезбиједе обављање плаћеног приправничког стажа.

Академско особље ФПН компетентно доприноси реализацији студијских програма и обављању додијелених им радних задатака. Научне и стручне квалификације наставног особља одговарају образовно-научном пољу и нивоу

њихових задужења. Квалификације се доказују дипломама, објављеним радовима, евиденцијом о педагошким квалитетима и одговарајућем професионалном искуству. Усавршавање у погледу педагошких квалитета се одвија путем међусобне сарадње и асертивне комуникације, те прилагођавањем рада са студентима у зависности од специфичности радне групе. Подаци о академском особљу (ЦВ, референце, избори у звања) морају бити и јесу доступни јавности путем интернет страница Универзитета и организационе јединице ФПН.

О компетентности академског особља студијског програма Социологија свједочи посвећеност особља научно-истраживачком раду, нарочито кроз научно – истраживачке пројекте, те заједничким активностима по питању менторисања студентских радова. Више информација о компетентности академског особља (ЦВ, подаци о академској и стручној каријери) СП Социологија, могуће је пронаћи на службеној страници ФПН односно страници УНИБЛ.

Истраживање и научно-истраживачки рад

Систем осигурања квалитета на УНИБЛ усклађен је с новим ЕСГ стандардима и Стратегијом УНИБЛ за период 2017 – 2025, која се у виду радног приједлога налази у фази расправе по Наставно-научним вијећима ОЈ УНИБЛ. Стратегија садржи појашњења релације научно-истраживачки рад – учење/подучавање у контексту функционисања образовне установе унутар националног државног оквира. Постоји Приједлог правилника о научно-истраживачком раду и Програм рада НИР-а на УНИБЛ у 2016. години, као и преглед реализације истог.

Научно-истраживачка дјелатност ФПН УНИБЛ

Научно-истраживачка дјелатност на ФПН организује се кроз међууниверзитетску и међународну сарадњу, те кроз индивидуални рад и напредовање наставног особља, рад *Конфуцијевог института* и остале активности у вези с друштвеним питањима и проблемима и њиховим рјешавањем у теорији и пракси.

Међууниверзитетска и међународна сарадња. На овом плану, ФПН је са другим високошколским институцијама у региону и иностранству, те научним институтима и другим професионалним организацијама потписао више споразума и то са:

Филозофским факултетом Универзитета у Источном Сарајеву, Факултетом политичких наука Универзитета у Београду, Институтом за политичке студије Београд, Институтом за међународну политику и привреду Београд, Институтом за политичке студије Тулуз, Националним истраживачким институтом у Белгороду (Русија). Сарадња се реализује у виду организовања (ван)наставних активности (додатних предавања, размјене искустава са иностраним предавачима).

Индивидуални рад наставног кадра. Обавеза наставног кадра, поред извођења наставе, јесте и ангажовање по питању научно-истраживачког рада односно израде научних и стручних радова у домаћим и иностраним часописима, на темељу чега је наставно особље ФПН дало допринос развоју науке, академске и шире социјеталне заједнице. У складу с наведеном обавезом, од наставног особља се очекује и благовремено обавјештавање руководиоца студијских програма о научно-стручним постигнућима. Постоји обавеза и у погледу редовног ажурирања библиографије на универзитетском сајту, преко Информационог система УНИБЛ ФИС (примјер доц. др Немање Ђукића).

Академско особље је посвећено научно-истраживачком раду (нарочито кроз научно – истраживачке пројекте), те активностима по питању менторисања студентских радова. О томе свједоче бројни радови академског особља ФПН и СП Социологија, објављени у посљедњих неколико година. Академско особље ФПН са својим радовима партиципира на великом броју научно – стручних скупова. Како се у просјеку објави 1 – 2 рада годишње по наставнику/сараднику, број објављених радова није утврђен. Изражена је тенденција учешћа младог истраживачког кадра на неколицини пројеката, организованих у оквиру *Института за друштвена истраживања*.

Наставно особље ФПН наилази на адекватну подршку Управе ФПН, како у домену аплицирања на конкурсе за пројекте, финансиране од стране Министарства за науку и технологију Републике Српске, тако и на међународне пројекте.

Сви аспекти научно-истраживачке дјелатности нису уређени правилницима, што онемогућује систематично праћење истраживачког рада наставног особља. С тим у вези је наставном кадру сугерисано генерисање годишње остварених, индивидуалних извјештаја о истраживачким резултатима (објављени радови, учешћа на конференцијама и слично).

Усавршавање наставног кадра. Од значаја за побољшање научно-истраживачког рада, било би формирање Научно-истраживачког фонда на нивоу

УНИБЛ. Фонд би био намијењен за финансирање и суфинансирање учешћа наставног кадра с радовима на конференцијама од међународног значаја. У погледу побољшања научно-истраживачког рада, потребно је усвојити Стратегију и политику научно-истраживачког рада. Важно је успоставити и базу податка за научно-истраживачки рад (НИР), у циљу евиденције о научно-истраживачким пројектима. Интегрисани информациони система од јануара 2014. године олакшава вођење евиденције.

Наставном је особљу ФПН неопходно обезбиједити обуке, како за писање пројектних приједлога европских фондова, тако и за писање апстраката и пријављивање научних радова на енглеском језику, како би се што ефикасније и квалитетније омогућило објављивање радова у референтним међународним часописима и учешће на међународним научно-стручним догађајима.

У оквиру ФПН-а, научно-стручним истраживањима на пољу друштвених наука руководи Институт за друштвена истраживања ФПН УНИБЛ. Истраживачки тим Института чини цјелокупно наставно особље ФПН-а. На Факултету политичких наука дјелује Конфуцијев институт, који остварује сарадњу и заједничке пројекте са нашим Факултетом. Реализовани пројекти су несумњиво допринијели развоју науке односно академске и шире друштвене заједнице, као и студијских програма ФПН-а. У септембру 2018. године, у сарадњи са Конфуцијевим институтом, ФПН је организовао конференцију под називом „Маркс и маркизам(изми) - 200 година касније“. Са СП социологије је запажено излагање имао проф. др Иван Шијаковић, на тему „Десет Маркових идеја које су преживеле двадесети век“ (<https://fpn.unibl.org/index.php/n-v-s-i/793-fakultet-politickih-nauka-u-banjoj-luci-organizuje-konferenciju-povodom-200-godina-od-rodjenja-karla-marksa>).

Систематско праћење, оцјењивање и подстицање научно-истраживачке, стручне и педагошке активности наставног особља ФПН-а, допринијело је значајном броју научних и стручних радова и учешћа на научним скуповима, конференцијама и симпозијумима наставног особља ФПН-а. Показатељ предузимљивости организационих јединица по питању подстицања научно-истраживачког рада јесте, управо, организовање научно-стручних конференција, скупова и других стручних манифестација, одржаних на Универзитету 2017/2018. године. У посљедњих пет година УНИБЛ је организатор великог броја конференција (преглед).

ФПН је био организатор научне конференције са међународним учешћем о теми: *(Ре)конструкција друштвене стварности*, која је одржана 10. новембра 2017. године (програм рада). Учесће у излагању и дискусији у оквиру сесије за Социологију

узели су, између осталих, и наставници и сарадници СП Социологије ФПН УНИБЛ: доц. др Ранка Перић Ромић (*Савремене урбане потребе брендирања градова*), проф. др Наташа Вилић (*Утицај савремене културе на савремену умјетност*), Бојана Вукојевић, МА (*Осјећај (не)припадања: искуства акултурације друге генерације БиХ емиграната*). Изабрани радови са скупа су планирани за објављивање у часопису *ПОЛИТЕИА*, који је вреднован као часопис друге категорије у Републици Српској од стране Министарства науке и технологије, са 21 бодом, чиме је рангиран на 42. мјесто. Предстоји још доста рада на побољшању квалитета часописа односно категоризације.

Институт за друштвена истраживања (ИДИ) ФПН УНИБЛ, у сарадњи са Представништвом Фондације Конрад Аденауер (КАС) у Босни и Херцеговини, организовао је 7. априла 2015. године конференцију Процеси помирења у Босни и Херцеговини: улога медија и ставова грађана, у циљу представљања резултата шестомјесечног пројекта Института у партнерству са КАС БиХ на тему *Медији у процесу помирења: покривање друштвених догађаја*. На ФПН УНИБЛ одржан је 18. септембра 2015. године научни скуп Медијска слика Републике Српске – истраживања о одговорном новинарству, гдје су представљени радови истраживача о одговорном новинарству, те промовисан зборник радова са извјештајима о истраживањима која су изведена у оквиру научно-истраживачког сегмента пројекта *Медијска слика Републике Српске*.

ФПН УНИБЛ је, уз помоћ Руског института за стратешка истраживања из Москве, Института за међународну политику и привреду из Београда, Института за савремену историју из Београда, као суорганизатора, те уз подршку Представништва Републике Српске у Србији, 19. маја 2014. године организовао округли сто са међународним учешћем на тему: Млада Босна и идеја националног ослобођења.

Евиденција публицистике

Издавачка дјелатност ФПН централизована је на нивоу ВШУ УНИБЛ. ВШУ УНИБЛ води евиденцију научних и стручних радова, научних пројеката на којима је учествовало и књига које је објавило запослено особље. У ту сврху је формирана база података, којом се управља из канцеларије проректора за научно-истраживачки рад и развој.

Приједлог уџбеника, по предметима, за наредну школску годину представља саставни дио Годишњег програма рада и доставља се Издавачкој комисији УНИБЛ на одобрење прије самог подношења Годишњег програма рада, у циљу благовременог обезбјеђивања уџбеника. Отуда настава из сваког предмета буде покривена уџбеником, чији је аутор предметни наставник, а издавач већином УНИБЛ.

На крају сваке академске године, на веб страници УНИБЛ и страницама његових организационих јединица, објављује се преглед публицистике наставног особља која је реализована у посљедњој академској години. Уз преглед публицистике, врши се и анализа исте, према класификацији и индексираности часописа. Организационе јединице утврђују статистику у погледу истраживања корелације између додијељених буџетских средстава и објављених радова, на које су средства утрошена. Преглед публицистике и анализу исте разматра Сенат ВШУ УНИБЛ.

ВШУ УНИБЛ има процедуру за издавање књига и уџбеника. Општи услови и начин објављивања публикација у оквиру издавачке дјелатности УНИБЛ одређени су Правилником о издавачкој дјелатности Универзитета у Бањој Луци, а у складу са Статутом Универзитета (члан 100.) и Правилником о публикавању научних публикација Министарства науке и технологије РС. Правилником о издавачкој дјелатности УНИБЛ се уређују стандарди у вези с обезбјеђењем и провјером квалитета публикација, које издају УНИБЛ и његове организационе јединице. У смјеру реализације тог циља дјелује стручно тијело УНИБЛ – Комисија за издавачку дјелатност УНИБЛ, у саставу: проректора за научно-истраживачки рад и развој УНИБЛ, проректора за наставу и студентска питања и 7 чланова, представника разних научних области. Комисију, из реда истакнутих научних радника са искуством у издаваштву, именује Сенат УНИБЛ на период од четири године, на основу приједлога вијећа факултета, Академије и института. Комисијом предсједава проректор за научно-истраживачки рад и развој УНИБЛ. Комисија доноси одлуке већином гласова од укупног броја својих чланова. Процедуре одобравања публикација подразумијевају поступак рецензирања који претходи објављивању. Од најмање два рецензента, један рецензент мора бити истакнути научни радник запослен ван институција УНИБЛ.

На УНИБЛ се издаје одређен број националних научно-стручних часописа, категорисаних у складу с Правилником о публикавању научних публикација. Постоји још велики број националних научно – стручних часописа (комплетна листа), који су категорисани у складу са Правилником.

Планом издавачке дјелатности УНИБЛ за 2017.и 2018. годинуобухваћено је неколико научних и наставних публикација. У сљедећој табели (табела 5.3.1.2.) је дат преглед издавачке дјелатности ОЈ ФПН УНИБЛ за 2017.и 2018. годину, гдје је могуће остварити увид и у публикације једног броја академског особља СП Социологија.

НАСТАВНЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ				2017.
Бр	Назив публикације	Име и презиме аутора	Приближан обим рукописа	Планиран и тираж
1.	Информативна документаристика и наратив у медијима	Татјана Дуроњић	210	-
2.	Медијски мораторијум; век изгубљених идеала		250	-
3.	Увод у социјални рад	Милосав Милосављевић, Јагода Петровић	150	500
4.	Акциона истраживања у социјалном раду	Јагода Петровић	80	300
НАУЧНЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ				
Бр	Назив публикације	Име и презиме аутора	Приближан обим рукописа	Планиран и тираж
1.	Анализа одговорности штампе у Републици Српској	Борислав Вукојевић	100	100
2.	Повратак заједнице и битка за свијет. Четири поглавља о идентитету	Немања Ђукић	-	-
3.	Основни феномени нашег времена	Немања Ђукић	-	-
4.	Вриједносне и етичке основе социјалног рада са дјецом и породицомАуторитарност и традиционализам као препрека за хуманистичку праксу	Андреа Пухалић	-	-
5.	Дјеца, породични односи и социјални рад	Драгана Шћеповић	250	250
6.	Социјална заштита старих	Љубо Лепир	250	250
7.	Социјални рад у систему здравствене заштите	Андреа Ракановић Радоњић	200	150
8.	Мултикултурализам: успон и пад једне идеје	Бојана Миодраговић	100	100
ЗБОРНИЦИ И ЧАСОПИСИ				
Бр	Наслов часописа	Уредник часописа	Учесталост излажења	Планиран и тираж
1.	Политеиа	Здравко Злокапа	Два пута годишње	-
НАСТАВНЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ				2018.
Бр	Назив публикације	Име и презиме аутора	Приближан обим рукописа	Планиран и тираж
1.	Социолошке теоријске парадигме – уџбеник из класичних и савремених социолошких теорија (први дио)	Иван Шијаковић	260	300

	Социолошке теоријске парадигме – уџбеник из класичних и савремених социолошких теорија (други дио)		280	300
НАУЧНЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ				
Бр	Назив публикације	Име и презиме аутора	Приближан обим рукописа	Планиран и тираж
1.	Теорија републике	Александар Савановић	300	500
2.	Нарација у новинарској публицистици	Татјана Т.Дуроњић	до 200стр.	-
3.	Урбане трансформације Бање Луке	Ранка Перић-Ромић	150-180	300
4.	Огледи о националним идејама Срба	Ђорђе Вуковић	250	500
ЗБОРНИЦИ И ЧАСОПИСИ				
Бр	Наслов часописа	Уредник часописа	Учесталост излажења	Планиран и тираж
1.	Политеиа	Здравко Злокапа	Два пута годишње	200-300

Табела 19: Планиране публикације ФПН-а за 2017. и 2018. годину

(извор: <http://unibl.org/uploads/files/strane/nauka/Plan-2017.pdf>,

<http://unibl.org/uploads/files/strane/nauka/Plan-izdavacke%20djelatnosti-2018.pdf>

[20.08.2018.])

Графикон 2: Упоредни приказ планираних публикација ФПН-а за 2017. и 2018. годину

(извор: <http://unibl.org/uploads/files/strane/nauka/Plan-2017.pdf>,

<http://unibl.org/uploads/files/strane/nauka/Plan-izdavacke%20djelatnosti-2018.pdf>

[20.08.2018.])

Као што је и приказано, број публикација планираних за 2017. годину већи је од утврђеног броја за 2018., што јасно указује на потребу повећања научно-истраживачких активности наставног кадра ФПН УНИБЛ у наредном периоду, у складу са системском подршком на овом плану.

Административно особље ФПН УНИБЛ

У циљу редовног провођења образовне дјелатности, ВШУ УНИБЛ запошљава довољан број административног особља. Укупан број запосленог административног особља усклађен је са стандардима и нормативима које су утврдиле надлежне образовне власти.

ВШУ УНИБЛ пружа могућност усавршавања административног особља у погледу њиховог оспособљавања за суочавање са савременим трендовима и образовним реформама (болоњски процес, информационо – комуникационе технологије, страни језици и сл.). Административном особљу је омогућено усавршавање кроз учешће на обукама, нарочито у вези с информатичким системима и системима управљања. Развијене су конкретне процедуре напредовања, као и процедуре вредновања (евалуације) дјелотворности њиховог рада.

У оквиру ФПН УНИБЛ постоје административно – техничке службе у функцији осигуравања редовног провођења дјелатности Факултета. Административно – стручну службу, која организује рад ненаставног особља, чине посебни одјелјци за секретарске и финансијске послове, студентска питања, библиотечку и информатичку дјелатност, те одржавање. Табела 20 садржи податке о броју административног особља ФПН УНИБЛ према врсти уговора запослења у одговарајућој академској години (2009/2010. – 2017/2018.).

Број административног особља по уговору ангажовања				
Академска година	Врста уговора запослења			
	Стални радни однос	Допунски рад	Ангажовање по другом уговору	Укупно
2009/10	10	-	-	10
2010/11	12	-	-	12
2011/12	13	-	-	13
2012/13	13	-	-	13
2013/14	20	-	-	20

2014/15	21	-	-	21
2015/16	22	-	-	22
2016/17	22	-	-	22
2017/18	25	-	-	25

Табела 20: Структура административног особља ФПН УНИБЛ према врсти уговора запослења 2009/2010. – 2017/2018. (извор: Упит за доставу информација о административном и помоћном особљу и сарадњи ФПН УНИБЛ са другим високошколским институцијама и професионалним организацијама)

Чланом 149. Статута УНИБЛ прописано је да се број и структура административног особља, услови и начин заснивања радног односа утврђују Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста на Универзитету у Бањој Луци. Правилником су прецизно утврђени дјелокруг рада и организација административног особља.

Назив радног мјеста	ОЈ ФПН
Декан/директор	1
Продекан	2
Наставник	У складу са потребама наставног процеса
Сарадник	
Умјетнички сарадник	
Клинички сарадник	
Истраживач у научном звању	У складу са потребама пројектних активности
Истраживач у истраживачком звању	
Административно, техничко и помоћно особље	
Секретар	1
Шеф студентске службе	1
Шеф библиотеке	1
Стручни сарадник у настави	2
Референт за студентска питања	2
Референт за студије II и III циклуса	1
Оператер на рачунарима и одржавању web стр.	1
Књижничар/виши књижничар	1
Технички секретар	1
Референт за књиговодствене послове	1
Референт за админ.-техничке послове	1
Административни радник	1
Кућни мајстор	1
Возач – курир	1
Радник на телефонској централи	1
Спремачица	8

УКУПНО	25
--------	----

Табела 21: Систематизација радних мјеста на ФПН УНИБЛ (извор:

http://unibl.org/uploads/files/strane/zakoni_i_interni_propisi/2017/Pravilnici/Pravilnik-o-unutrasnjoj-organizaciji-i-sistematizaciji-UNIBL.pdf стр. 56 – 58. [26.08.2018])

Уколико се табеларни приказ радних мјеста потребних за административно – техничку дјелатност ФПН упоређи са приказом стања запосленог ненаставног особља на ФПН УНИБЛ у 2016/2017. години (табела 21) уочиће се разлика од три слободна радна мјеста у односу на број потребних чланова.

Стручним и професионалним радом ненаставно особље доприноси успјешном спровођењу основних задатака студијских програма и циљева ФПН УНИБЛ. Студентска служба постоји у сврху опслуживања студената на основним, мастер и докторским студијама, као и обављања техничких послова са студентима, те ради подршке у раду наставника и сарадника. Библиотека пружа услуге претраживања и коришћења библиотечког књишког фонда, као и могућност несметаног уживања услова и просторних капацитета читаонице. Секретар Факултета (по струци: дипломирани правник) непосредно прати и надгледа послове ненаставног особља односно надлежан је за опште правне, кадровске и рачуноводствене послове и руковођење техничким и помоћним особљем.

На УНИБЛ његује се култура квалитета и у погледу селекције наставно-научног подмлатка. Приправнички стаж тренутно одрађује дипломирани новинар и комуниколог, Милена Савковић. Приправнички стаж су одрадили дипломирани политиколози, Душан Кондић и Тамара Дакић, студенти генерације ФПН УНИБЛ за 2016/2017. годину.

С циљем праћења рада и доношења мјера за побољшање истог, УНИБЛ, а самим тим и ФПН, путем кадровског информационог система, остварује увид у компетенције, те квалификациону и старосну структуру запослених, на основу чега се доносе одлуке на нивоу УНИБЛ (генерални секретар или финансијски директор).

ВШУ УНИБЛ води рачуна у погледу обезбјеђивања различитих активности на плану унапређења квалитета људских потенцијала. Административном особљу ФПН УНИБЛ омогућава се прилика за развој компетенција самим указивањем повјерења кроз пружање шансе за запослење. У циљу стручног усавршавања административног особља, на нивоу УНИБЛ се дефинише годишњи план усавршавања. У складу с тим се на организационим јединицама из његовог састава спроводе обуке односно организују

семинари и радионице, посебно у вези с информатичким системима и системима управљања, како би се постигли жељени циљеви уједначавања рада и стандарда у том домену. У том контексту се задовољавају потребе професионалног и ефикасног рада административног особља, што смањује могућност личних преокупација у погледу подношења захтјева за усавршавањем.

Обуке су углавном дјелотворне и унапређују рад административне службе, будући да су оријентисане на појединачне сегменте рада (увођење информационог система, дигитализација библиотеке, обука у области провођења процедуре признавања страних диплома, олакшања мобилности студената и студентске размјене и слично).Примјер је извршена обука *Употреба програмске опреме COBISS3/Каталогизација*, организована од стране Народне и универзитетске библиотеке Републике Српске, у Бањој Луци од 07. 11.2016. – 11.11.2016. године. Обуку је похађала Нина Кујача, шеф библиотеке ФПН УНИБЛ, поред раније завршене обуке *Употреба програмске опреме COBISS 3/Преузимање записа и фонд* (08.06.2016. – 10.06.2016.), у организацији Народне библиотеке Србије.

Дјелотворност учешћа административног особља на обукама показује се директно у посвећеном раду са корисницима образовне услуге. Однос броја студената и административног особља у одговарајућој академској години (2009/2010. – 2017/2018.) приказан је табелом 5.4.3.

Академска година	Број студената	Број административног особља
2009/2010	1122	10
2010/2011	1157	12
2011/2012	1173	13
2012/2013	1144	13
2013/2014	1041	20
2014/2015	1031	21
2015/2016	1001	22
2016/2017	980	22
2017/2018	920	25

Табела 22: Омјер студената и административног особља 2009/2010. - 2017/2018.

(извор: Упит за доставу информација о административном и помоћном особљу и сарадњи ФПН УНИБЛ са другим високошколским институцијама и професионалним организацијама)

У академској 2016/2017. години на први циклус студија уписано је 980 студената, док административне послове обављају 22 радника, што износи 44,54 студента по члану администрације. ФПН УНИБЛ запошљава једног књижничара и једног библиотекара са високом стручном спремом. У складу са бројем студената академске 2016/2017. године, који је већи од 500 – ФПН УНИБЛ недостаје најмање још један запосленик на радном мјесту библиотекара. Такође, у складу са бројем студената, који од 2009. није мањи од 1000, 2016/2017. послове студентске службе обављају три извршиоца. На пословима информационог система ФПН УНИБЛ ради један извршилац са високом стручном спремом, као и дипломирани правник на пословима секретара ФПН УНИБЛ. Претходно стање по питању административног особља усклађено је са стандардом.

Показатељ степена дјелотворности представљају студентске евалуације рада стручних служби које се спроводе у склопу годишњих интерних самоевалуација од стране ОЈ ФПН УНИБЛ и то периодично (пред крај сваког семестра), а у складу са Правилником о анкетирању студената о квалитету наставног процеса. Процедура евалуације рада и напредовања административног особља није утврђена већ секретар ФПН и генерални секретар УНИБЛ дају препоруке декану ФПН или ректору УНИБЛ. Према резултатима евалуације се дају препоруке за, евентуално, побољшање рада стручних служби и израде анализе потреба за ваннаставним кадром. Поступак студентског оцјењивања наставног и административног особља је онедавно унапријеђен успостављањем праксе електронског попуњавања студентских анкета преко сервиса еСтудент. Резултати евалуације се објављују кроз годишње извјештаје о раду ФПН.

Б.6 РЕСУРСИ ЗА УЧЕЊЕ И ПОДРШКА СТУДЕНТИМА

Укупни физички ресурси

Од 2013 године ФПН БЛ располаже намјенски грађеним објектом површине 4.685,45 м2. Структуру објекта чини:

Назив простора	Број/мјеста/
Амфитеатар	1 (250 мјеста)
Учионице	13 учионица (од 40 и више мјеста)
Рачунарска сала	1 (30 рачунара)
Кабинети за наставнике и сарданике	39
Свечана сала	1
Сала за састанке	1
Канцеларија института за друштвена истраживања	1
Библиотека	1 (библиотечки фонд 6 650)
Читаоница	72 мјеста
Скриптарница	1
Канцеларија за студенстку организацију	1
Конфучијев институт	1
Канцеларије за администрацију	8
Студентска служба	2
Студентски бифе	1

Табела 23: Расположиви простор

Физички ресурси намјењени студентима

Површина ученичког простора износи 1.313,40 м2. Његову структуру чини 1 амфитеатар и 13 учионица са укупно 930 сједећих мјеста те 1 рачунарска учионица са 35 рачунара. Амфитеатар и учионице су опремљене пројекторима и аутоматским платнима за пројекторе. Површина библиотечког простора износи 198,60 м2. Библиотека располаже са 6.650 библиографских јединица. У библиотеци су запослене 2 особе.

Физички ресурси намјењени наставницима и сарадницима и администрацији

Физичке ресурсе намјењене наставницима и сарадницима чини 39 кабинета опремљених рачунарима. Физичке ресурсе намјењене обављењу административних

послова чини 8 канцеларија. На обављању административних послова ангажовано је 25 особа од чега 4 у студентској служби. Површина простора за заједнички боравак износи 255 м². По структури она се састоји од 2 сале за различите активности од којих површину простора за рад и организовање студената чини 30 м².

Физички ресурси студијског програма Социологија

Студијски програм Социологије свакодневно користи четири климатизоване и технички потпуно опремљене учионице са 160 мјеста, као и 9 климатизованих и технички опремљених наставничких и сарадничких кабинета. Студентима Студијског програма социологије на располагању је свакодневно кориштење библиотеке са 5.957 библиографских јединица, читаонице са 72 мјеста те рачунарске сале са 30 мјеста у којој је обезбјеђена стална и стабилна интернет конекција. Зграда Факултета политичких наука као и онај дио физичких ресурса које користи Студијски програм социологије је намјенски и потпуно прилагођена особама са инвалидитетом чиме су обезбјеђени равноправни услови студирања за све студенте. Студентима Студијског програма социологије доступан је *Дебатни клуб Факултета политичких наука*, који нуди могућност стицања потребних знања и вјештина из области реторике и бесједништва. Студенти Студијског програма социологије у информисани о ресурсима и услугама које су им на располагању преко званичне интернет странице Универзитета у Бањој Луци, званичне интернет странице Факултета политичких наука, званичне Facebook страница Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци (<https://www.facebook.com/FPNBL>), званичног Twitter и Instagram налога Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци (https://www.instagram.com/fpn_bl/).

Б.7 УПРАВЉАЊЕ ИНФОРМАЦИЈАМА

Факултетски информациони систем

Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци користи Факултетски Информациони Систем (ФИС) у циљу праћења, администрирања и организовања наставних процеса. Факултетски информациони систем има следеће функције:

1. подршка организовању и извођењу наставе на свим циклусима студија,
2. праћење и евидентирање комплетног досијеа студената,
3. планирање плаћања школарина,
4. подршка организовању испитних рокова, условљавања пријаве испита уз могућност пријаве испита преко Интернета и електронског плаћања испита,
5. студентска анкета,
6. штампање диплома, додатака дипломи као и осталих увјерења и извјештаја за студенте,
7. штампање и израда статистика уписа, успјеха студената, пролазности на испитима као и осталих статистика.

У структуралном смислу систем се састоји од:

1. *Апликације за студентску службу.* Преко ове апликације дигитализовани су административни послови студентске службе и то пријаве испита и других наставних активности, унос и преглед оцјена, избор предмета, израда распореда часова, израда термина испита итд Систем посједује јединствену базу података што омогућава олакшану израду статистичких извјештаја.
2. *Web портала за студенте.* Преко Web портала за студенте, студентима је омогућено дигитално пријављивање испита, преглед оцјена, избор предмета, праћење предиспитних обавеза и термина испита. Систем посједује висок ниво заштите података, омогућава рад са вликим бројем корисника као и могућности проширења.
3. *Web портала за запослене.* Преко Web портала за запослене свим наставницима и сарадницима је омогућен унос података научном раду, развоју

каријере и напредавању. На тај начин је омогућено праћење испуњености услова приликом избора у звања.

Web портали за студенте и запослене омогућавају студентима и запосленима приступ ФИС информационом систему факултета. Главна намјена портала је пребацивање у Интернет окружење свих административних послова које студенти и запослени иначе обављају преко шалтера у Студентској служби и Рачуноводству. Студентски сервис омогућава извршавање најчешћих административних обавеза студената као што су: пријава испита и других наставних активности, преглед оцјена, избор предмета, попуњавање обавезних анкета. Студентима су на располагању и преглед распореда часова, термина испита, претраживање факултетске библиотеке, преузимање датотека итд.

Сви подаци су смјештени у јединствене скупове и структуре података, односно јединствену базу података, што омогућава ефикасно одржавање и поједностављује прављење копија података за архивирање ради сигурности (бекап). Јединствена база података омогућава и генерисање извјештаја који обједињују различите податке из различитих служби. Ова погодност је од великог значаја за генерисање статистичких извјештаја.

Систем поседује висок степен заштите података, омогућава рад са великим бројем корисника истовремено, високу параметризацију система као и могућност проширења.

Прикупљање података

Прикупљање података на Студијском програму социологије одвија се на више начина:

1. Путем евиденције о присуству студената настави и вјежбама. Овај облик евиденције реализује се у оквиру сваког предмета путем припадајућих образаца а у циљу праћења предиспитних активности студената, прикупљања података о предиспитним обавезама те верификацији присуства у циљу добијања потписа и овјере семестра. На основу ових података прати се и оцјењује укљученост студената у процес наставе.

2. Путем евиденције о упису студената на факултет. Ова евиденција обухвата сљедеће податке и активности:

- регистрацију студената приликом пријављивања за упис на обрасцу факултета,
- формирање базе података која о успјеху кандидата, врстама претходно стеченог образовања, мјесту живљења и завршетка школе.
- прављење листа пријављених и ранг листа резултата пријемног испита.

Приликом стицања статуса студента, студенти електронски попуњавају анкетни листић чиме постају корисници facebook мреже која омогућава комуникацију са наставним особљем. Такође за студенте постоје и брошуре односно водичи за студенте које се користе за припремање пријемног испита.

3. Прикупљање података о студентима врши се и на начин прописан од стране Републичког завода за статистику. Он обухвата:

- уписни лист,
- пријавни семестрални лист,
- пријавни лист,
- семестрални лист,
- формирање досијеа студента,
- упис у регистар студената,
- упис у матичну књигу и попуњавања студентске књижице (индекса).

Након електронске обраде ових података и формирање базе података постаје могуће генерисати извјештаје о броју уписаних студената, статусу студента, социјалном и економском стању, родној припадности, здравственом стању и инвалидитету, дужини студирања, а даље се користи за праћење рада студента.

4. Путем евиденције о одржаним испитима. Евиденција о одржаним испитима се формира на почетку академске године за цијелу текућу академску годину на обрасцу дефинисаном у бази података. Студент преко интернета пријављује/одјављује испите, а приликом завршног испита прилаже пријаву на прописаном обрасцу коју попуњава предметни наставник. Пријава служи као доказ о положеном испиту. Подаци се уносе у матичну књигу и све се чува у досијеима студената. Поред пријаве, одговорни наставник на испиту за сваки испитни рок доставља записник на прописаном обрасцу факултета о одржаном испиту који садржи оцјене студената. Записник се чува као трајан документ у

архивским фолдерима факултета. Сваки дан се једном ажурирају подаци који се добијају на релацији студент-факултет.

5. Путем евиденције о пролазности студената која се врши за сваки испитни рок (за све термине) појединачно. Ова евиденција садржи:

- број студената који је слушао предмет текуће академске године,
- број студената који је пријавио испит,
- број студената који су изашли на испит,
- број студената који су положили,
- просјечна оцјена остварена на том испитном року,
- процентуална пролазност студената за сваки предмет и за сваки испитни

рок

6. Путем евиденције о завршном раду и комисијама. Тема завршног рада се дефинише на прописаном обрасцу који садржи опште податке о студенту, назив теме, предмет рада и сагласност потенцијалног ментора. Тему одобрава Вијеће студијског програма које формира и комисију за оцјену и одбрану рада. По завршеном раду закузује се одбрана. На одбрани комисија попуњава податке у прописаном обрасцу записника о оцјени и одбрани рада, пријаву о положеном завршном испиту са оцјеном и потписима чланова комисије. На основу те документације ажурира се матична књига и закључује се процес студирања.

7. Путем евиденције о промјенама у току студирања. Ова евиденција обухвата промјене које се тичу нових уписа, промјена статуса студента, промјена студијских програма, исписа студената, броја дипломираних итд.

8. Путем евиденције о напредовању и изборима у звање наставника и сарадника. Ова евиденција се води путем Факултетског информационог система Универзитета у Бањој Луци у бази података e-zaposleni која садржи податке о научном и стручном раду наставника и сарадника.

Систем електронског вођења података студентске службе

У циљу унапређивања нивоа пружања услуга студентима и особљу факултета током школске 2010 године ФПН је увео систем Електронског вођења података студентске службе. У структуралном смислу систем садржи:

- Клијент-Сервер апликацију,

- Web приступ,
- Синхронизацију података у реалном времену,
- Израду резервних копија

Систем је вишедимензионалан и омогућава више нивоа приступа апликацији. У структуралном смислу систем се састоји од:

- модула за студенте
- модула за референте студијских програма,
- модула за секретаре студијских програма
- модула за администратора система.

Након стицања статуса студента, врши се креирање студентског досијеа а студенту се достављају приступни подаци. Након успјешног пријављивања студент може пратити сва оптерећења по предметима и семестрима за одабрани студијски програм. Путем ове апликације студент је у могућности да изврши пријаву полагања испита као и одабир изборног предмета у текућој академској години. По завршеном испиту, студент има увид у своје оцјене као и у укупан број поена које је стекао у предиспитним и испитним активностима. Наставници и сарадници у свом модулу имају могућност да прате оптерећење по катедри која им је додјељена, као и број студената који су пријавили испит. Секретари студијских програма су у могућности да врше измјене распореда предавања као и да прате оптерећења по предметима за студијски програм. Администраторски модул има приступ објавама резултата испита на свим програмима како првог тако и другог циклуса студија. У функционалном смислу систем је увелико олакшао и унаприједио послове вођења студентских досијеа како наставницима и сарадницима тако и административном особљу студентске службе факултета.

Анализе о студентима

Студијски програм социологије до сада није радио анализе структуре студентске популације, напредовања студената кроз студије, стопу успјешности и напуштања студија итд. За потребе овог Извјештаја о самоевалуацији урађено је истраживање (погледати у поглављу Б.10) које управо обухвата наведене теме и које пружа идентификовање проблема на чијем рјешавању у наредном периоду треба

системски радити, а што ће утицати на даље унапређење Студијског програма социологије .

Када су у питању анализе о властитим кључним перформансима и индикаторима важно је споменути да УНИБЛ има усвојен сет индикатора успјешности (kpi) као резултат SHEQA пројекта 2011. године, и односи се на све јавне универзитете у БиХ. УНИБЛ је такође развио свој сет проширених образаца за праћење квалитета. До сада се прикупљало и анализирао ревидирани сет образаца квалитета на годишњем нивоу, јер информациони систем није стављен у пуну функцију. Од ове академске године ће се прикупљати и обрађивати сви показатељи квалитета. Резултати анализе се користе за активности унапређења.

Б.8 ИНФОРМИСАЊЕ ЈАВНОСТИ

Релевантне и редовно ажуриране информације о организацији и активностима Студијског програма социологије јавности су доступне на званичној интернет страници Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци (<https://fpn.unibl.org/>). У том контексту, студенти, потенцијални студенти и остале заинтересоване стране, преко поменуте интернет странице могу да остваре увид у опште информације о Студијском програму социологије, односно информације о ангажованим наставницима и сарадницима, наставним и ваннаставним активностима, саопштењима за јавност, и др.

Све важне информације о раду високошколске установе се редовно ажурирају и објављују на универзитетском web страници као и факултетским web страницама. Такође, медији се позивају на сва важна дешавања која се тичу рада високошколске установе. Издају се брошуре, флајери, студентски водичи итд. Ради повећања видљивости и присутности универзитета у Бањој Луци на интернету донесен је *Правилник о мјерама за повећање видљивости и присутности Универзитета у Бањој Луци и његових организационих јединица на Интернету* ([http://unibl.org/uploads/files/strane/pravilnici/9.Pravilnika_o_povecanju_mjerama%20i%20vidljivosti_na_internetu .pdf](http://unibl.org/uploads/files/strane/pravilnici/9.Pravilnika_o_povecanju_mjerama%20i%20vidljivosti_na_internetu.pdf)).

Опште информације о Студијском програму социологије које су доступне на званичној интернет страници Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци односе се на:

- циљеве студија (за сва три циклуса студија),
- врсту студија и исходе процеса учења (за сва три циклуса студија),
- називе академских звања која се стичу по завршетку студија (за сва три циклуса студија),
- опште и посебне услове за упис на студије (за сва три циклуса студија),
- наставни план којим је обухваћен списак предмета по семестрима, њихов статус, број предавања и вјежби, број ECTS бодова (за сва три циклуса студија, а за први и други циклус су обезбијеђени и силабуси свих предмета),
- подударност са другим студијским програмима социологије у окружењу,

- упуте и обавјештења које се односе на начин преноса ECTS бодова, критеријуме и начин осигурања квалитета студија, обавезе студената и динамику студирања, и др.

Наведене информације су доступне на српском језику, а за први циклус студија и на енглеском језику.

Информације о наставницима и сарадницима који су ангажовани на Студијском програму социологије, а доступне су на званичној интернет страници Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци, обухватају:

- CV наставника или сарадника (документ је могуће преузети у PDF формату),
- имејл адресу наставника или сарадника,
- телефонски број наставникове или сарадникове канцеларије,
- термине у којима наставник или сарадник држи консултације.

Поред тога, информације о наставницима и сарадницима који су ангажовани на Студијском програму доступне су и на званичној интернет страници Универзитета у Бањој Луци ([http://www.unibl.org/sr/fis/adresar?queries\[zaposleni_tip\]=nastavno_osoblje](http://www.unibl.org/sr/fis/adresar?queries[zaposleni_tip]=nastavno_osoblje)), а односе се на:

- имејл адресу наставника или сарадника,
- телефонски број наставникове или сарадникове канцеларије,
- ужу научну област на којој наставник или сарадник има избор у звање,
- датум избора у звање,
- списак предмета на којима је наставник или сарадник ангажован,
- наставникову или сарадникову библиографију и друге податке о научно-истраживачким активностима (радове објављене у часописима, радове представљене на научним скуповима, објављене књиге, учешће у научно-истраживачким пројектима, и др).

Наведене информације су доступне на српском језику, а само неке од њих и на енглеском језику (нпр. наставник или сарадник има могућност да свој CV објави и на енглеском језику, радови објављени у страним часописима, и др).

Информације о наставним и ваннаставним активностима Студијског програма социологије које су доступне на званичној интернет страници Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци објављују се у оквиру рубрике *Новости* и путем

система *е-Студентске службе* (<https://78.28.135.110/sson2/pocetna.jsf>). Систем *е-Студентске службе* Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци представља платформу за комуникацију између студената и наставног особља на којој се објављују и размјењују информације о предавањима, предиспитним и испитним обавезама, консултацијама, одбранама завршних радова на свим циклусима студија, и сл. Поред званичне интернет странице, информације о уписним и ваннаставним активностима Студијског програма објављују се и на званичној Фејсбук страници Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци (<https://www.facebook.com/FPNBL/>). Претходно наведене информације су доступне на српском језику.

На званичној интернет страници Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци, прецизније, у оквиру рубрике *Новости*, објављују се и саопштења за јавност Студијског програма социологије. На примјер, последње саопштење за јавност Студијског програма социологије Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци односило се на *Иницијативе Српске православне цркве за увођење вјерске наставе у средњошколско-образовни систем јавних школа Републике Српске* (наведено саопштење је доступно на линку: <https://fpn.unibl.org/index.php/n-v-s-i/736-saopstenje-za-javnost-studijskog-programa-sociologije>). Саопштења за јавност се обично објављују на српском језику.

Поред претходно наведеног, сваке године Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци објављује *Информатор* за упис нових студената. До 2017. године *Информатор* је излазио у штампаној форми и наплаћивао се, а од 2018. године може се бесплатно преузети на званичној Фејсбук страници Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци. Између осталог, *Информатор* садржи и опште информације о Студијском програму социологије, као и о првом циклусу студија који се на њему реализује. *Информатор* је доступан на српском језику.

Б.9 КОНТИНУИРАНО ПРАЋЕЊЕ И ПЕРИОДИЧНА РЕВИЗИЈА СТУДИЈСКИХ ПРОГРАМА

Последња темељна измјена Студијског програма социологије је извршена у јуну 2010. године ради усклађивања начина студирања и извођења високошколске наставе у Републици Српској са препорукама које су дефинисане у Болоњској декларацији 1999. године. Њена основна сврха је да се успостави јединствен европски систем високог образовања који би у научно-технолошком погледу парирао америчким универзитетима, а у практичном погледу афирмисао размјену наставног особља и студената, бржи трансфер технологије и научних достигнућа између европских универзитета. Ипак, процес стварања јединственог европског простора високог образовања нити је имао жељену динамику, нити је био у тој мјери успјешан како се на почетку очекивало. То је утицало на пораст незадовољства на најпрестижнијим европским универзитетима због, како се сматра, урушавања квалитета студената који су дипломирали по „Болоњи“: Неки од признатих европских универзитета (нпр. Сорбона у Француској, правни факултети у Њемачкој, итд) нису ни пристали да раде по оваквом програму у намјери да задрже висок квалитет и елитни статус.

Што се тиче Студијског програма социологије, измјене наставног плана и програма из 2010. године су биле базиране на уоченим слабостима и дисфункционалностима старог наставног плана, као и потреби усклађивања са Болоњском декларацијом. Споменућемо неке од највећих слабости старог наставног плана које је новим планом и програмом требало исправити:

- Неефикасно и продужено студирање;
- Преоптерећеност студената теоријским знањима;
- Преобимна литература;
- Незаинтересованост студената за наставне садржаје и као посљедица тога учестало одсуствовање са наставе;
- Усредсређеност студената на „полагање испита“;
- Демотивисаност и пасивност у настави;
- Недовољно праксе и научно-истраживачког рада;
- Слаба прилагођеност наставног плана потребама тржишта рада;
- Премали број изборних предмета који би били у складу са индивидуалним интересовањима и преференцијама студената.

Новим планом и програмом је требало отклонити наведене недостатке, што је учињено кроз тимски рад и активно ангажовање свих наставника и асистената Студијског програма социологије, уз ослањање на рјешења која су креирана на Одјељењу за Социологију Филозофског факултета Универзитета у Београду. Ово одјељење је основано давне 1959. године и одувјек је важило за једно од најквалитетнијих на простору бивше Југославије у погледу наставног особља, научно-истраживачког рада (који се углавном реализовао преко Института за социолошка истраживања Филозофског факултета), издаваштва и других облика научне дјелатности⁶. Стога је било разумно прихватити рјешења која су усвојена на београдском Одјељењу за социологију у оквиру наставног плана и програма првог циклуса студија који се почео примјењивати у октобру 2003. године (дјелимично модификован 2006. године), односно од 2008. године на другом и трећем циклусу студија. Данас је Студијски програм Социологија на ФПН Универзитета у Бањој Луци подударан са Студијским програмом социологије на Филозофском факултету у Београду, Никшићу и Скопљу. Ипак, треба рећи да наставни план и програм није „слијепо“ преузет, него да су наставници и сарадници студијског програма Социологија на ФПН Универзитета у Бањој Луци уложили доста напора како би нови наставни програм био у складу са највишим стандардима у извођењу наставе социологије, а са друге стране прилагођен специфичним друштвеним, политичким и културним особеностима Републике Српске. Тај задатак је захтјевао постизање широког консензуса наставног особља на Студијском програму социологије око кључних питања:

- Која знања и вјештине треба да стекну студенти на студију социологије, односно какав треба бити стручни профил дипломираних студената?
- Како ускладити диспропорцију између потребе достизања високих научних стандарда и недостатка људских, материјалних, организационих и других ресурса потребних да би се ти стандарди испунили?
- Како учинити професију социолога атрактивнијом на тржишту рада?
- Како поправити имиџ социологије у академској заједници и широкој јавности?
- Како у неповољним околностима поспешити научно-истраживачки рад?
- Како постати запаженији на регионалном и глобалном нивоу?

⁶ У претходних десет година (2007-2017) Институт за социолошка истраживања је објавио 49 научних књига, монографија и зборника радова (<http://www.f.bg.ac.rs/instituti/ISI/publikacije>).

Без обзира на низ структуралних препрека, из данашњег угла се реформа Студијског програма социологије може сматрати релативно успјешном, при чему бисмо издвојили најважније аспекте:

- Смањено и равномјерније оптерећење студената по семестрима;
- Већа мотивисаност студената, веће присуство и запаженија активност у различитим облицима наставе;
- Некадашња настава *ex cathedra* је замијењена интерактивном наставом која захтијева активније учешће студената у извођењу наставе;
- Увођење већег броја изборних предмета је омогућило прецизно професионално профилисање и стицање различитих компетенција код дипломираних студената;
- Студрање је постало ефикасније због скраћења дужине студирања и повећања пролазности на испитима.

Ипак, треба признати да још увијек нису постигнути сви постављени циљеви и да има још доста простора за побољшање. Ту првенствено мислимо на отежано запошљавање социолога, па и на учестало запошљавање изван струке (услед немогућности налажења посла у струци), недовољну потражњу за социолозима на тржишту рада, што доводи до проблема депрофесионализације социолога, губитка мотивације за рад и других негативних појава.

Измјена и допуна наставног плана и програма првог циклуса студија студијског програма Социологија из 2010. године је извршена на основу Одлуке Сената Универзитета у Бањој Луци (број Одлуке Сената 02/04-3.2668-14/17 од 28.9 2017). Укупне измјене не прелазе 20 ЕЦТС бодова тако да није било потребно мијењати наставни план и програм, а почеле су се примјењивати од акедемске 2017/18. године. У елаборату о приједлогу измјена НПП се наводе сљедећа измјена:

- *Социологија свакодневног живота* (изборни предмет) се пребацује из трећег у пети семестар због потребе усвајања социолошких појмова и веће зрелости студената како би лакше разумјели садржај предмета.

До сада нису провођена истраживања о потребама тржишта рада за социолозима. Социологија оправдава своје постојање у вриједности коју носи као фундаментална наука која изучава социјалне структуре, односе и промјене у њима. Операционализација вриједности социологије на тржишту рада на начин да се пореде односи понуде и потражње не може одражавати стварну вриједност и потребу за овим студијским програмом. Да би знања из социологије имала своју друштвену

оправданост, студијски програм мора континуирано да ради и буде у корак како с динамиком друштвених дешавања, тако и динамиком напретка науке, јер је то једини начин да се одржава актуелност истраживачких тема и прате правци развоја друштвених наука. Због стања привреде, потребе тржишта рада за социолозима дају искривљену слику, обликовану профитабилношћу као само једном димензијом. С друге стране, Студијски програм Социологија узима у обзир ову димензију када предлаже уписне квоте на почетку сваке академске године, чиме се води рачуна да се омогући рационална репродукција кадрова.

Б.10 ПЕРИОДИЧНО ВАЊСКО ОСИГУРАЊЕ КВАЛИТЕТА

За потребе саомоевалуације Студијског програма социологије спроведено је истраживање на бившим студентима, а сада дипломираним социолозима и професорима социологије, који ће послужити за континуирано праћење и ревизију Студијског програма у циљу повећања квалитета и ефикасности студирања, као и изналажење начина да се повећа запосленост социолога у Републици Српској. То ће, свакако, тражити додатне напоре да се „препознају“ знања и вјештине која би будућим социолозима помогли да лакше дођу до посла. Кључне теме које смо континуирано истраживали за потребе вањског осигурања квалитета су следеће:

- *Професионалне каријере дипломираних студената социологије* - предузећа, организације и установе у којима су били запослени од тренутка дипломирања, да ли тренутно раде или су незапослени, да ли раде посао у струци, колико дуго су били без посла после дипломирања, колико послова су радили после дипломирања и који су то послови, да ли су били принуђени радити „на црно“, на који начин су се запослили на садашњем радном мјесту, да ли су се запослили „преко везе“, да ли су пријављени на садашњем радном мјесту, да ли је то био њихов лични избор или су били принуђени да раде било какав посао, да ли су задовољни са садашњим послом, да ли би га мјењали кад би имали прилику, да ли се намјеравају иселити у иностранство и који је основни разлог;

- *Студиј социологије на ФПН у Бањој Луци* - у којој мјери су задовољни студијем социологије на ФПН у Бања Луци, да ли су задовољни стеченим знањима и вјештинама, да ли је социологија била њихов избор или су били принуђени то да упишу из неког разлога (који је разлог у питању), у којој мјери су се испунила ваша очекивања од студија социологије, да ли су се покајали што су студирали социологију;

- *Положај социолога на тржишту рада* - због чега социолози генерално теже долазе до посла, да ли се то може побољшати и како, ко то може/треба да учини, која знања и вјештине би социолози требало да науче у току студија како би се лакше запослили, да ли су социолози генерално цијењени од стране послодаваца и због чега;

- *Образовање* - коју средњу школу сте завршили и гдје, какав сте ученик/ца били, које године сте уписали социологију на ФПН у БЛ, наведите мјесец и годину кад сте дипломирали, ако сте магистрирали и докторирали наведите мјесец и годину кад сте магистрирали/докторирали и факултет/универзитет гдје сте

магистрирали/докторирали, која је била ваша просјечна оцјена на основним студијама и постдипломским студијама (ако сте завршили), да ли сте завршили неки други облик неформалног образовања и који – курс из рачунара, страног језика и тсл.;

- *Социјално поријекло и међугенерациска покретљивост* - образовање и садашње радно мјесто оца и мајке - уколико су у пензији или нису живи навести њихово последње радно мјесто, каква је била финансијска ситуација у њиховој породици у вријеме док су студирали.

Евалуација студијског програма Социологија од стране социолога који су дипломирали у периоду 2011-2017 године: Извјештај о емпиријском истраживању

Циљ истраживања - да се на основу прикупљених података од студената који су дипломирали на студијском програму Социологија у претеклих неколико година дође до релевантних информација који могу послужити у сврху унапређења студијског програма. Мишљења дипломираних социолога су релевантна из неколико разлога: (1) Дипломирани студенти су стичући знања и вјештине и полажући испите могли формирати комплетну слику о квалитету и недостацима студијског програма; (2) Дипломирани студенти имају искуство тражења посла и запошљавања и могу дати веома добре и конкретне приједлоге кад је у питању унапређење студијског програма. Њихова мишљења о отклањању препрека за брже и лакше запошљавање, првенствено у пословима у струци су веома корисна; (3) Дипломирани социолози су, тражећи посао долазили у контакт са послодавцима и могу пружити релевантне информације о томе шта послодавци очекују од својих запослених и у којој мјери је студијски програм усклађен са потребама тржишта рада. У Републици Српској се све мање отварају нова радна мјеста у јавном сектору тако да су млади стручњаци све више усмерени на запошљавање у приватном сектору, који је у већој мјери подложен флукуацијама на тржишту, гдје се очекује предан и напоран рад, гдје су плате углавном ниже него у јавном сектору, гдје су потребе за социолозима, на жалост, веома мале.

Предмет истраживања – ставови и мишљења дипломираних социолога на студијском програму Социологија у периоду 2011-17. год. о томе: „У којој су мјери задовољни студијем социологије на ФПН у Бања Луци? Да ли су, генерално,

задовољни стеченим знањима и вјештинама? Која су знања и вјештине које би социолози требало да науче у току студија како би се лакше запослили?

Подаци – податке смо прикупљали путем полуструктурисаног интервјуа (прилог: листа питања у интервјуу) које смо испитаницима слали путем емаила у периоду од почетка септембра до средине октобра 2018. године. Претходно смо испитанике контактирали путем мобитела и обавјестили их о намјерама и циљу истраживања, уз молбу да савјесно попуне упитник. Питања у упитнику су била формулисана у пет тематских цјелина, а у овом дијелу износимо само оне податке који се односе на наш предмет истраживања. Претпоставка је била да дипломирани социолози имају висок ниво свјести о важности учесвовања у оваквим и сличним истраживањима и да ће дати опширне и искрене одговоре. Одговори испитаника на постављена питања су требали бити опширни, у форми аутобиографског текста, што је испитаницима предочено.

Узорак - истраживану популацију чине социолози који су дипломирали социологију на ФПН у Бањој Луци у периоду од 2011. до 2017. године. У том периоду је дипломирало укупно 106 студената, од чега смо успјели интервјуисати 25 социолога/социолошкиња.

Година дипломирања	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	Укупно
Број дипломираних социолога	9	24	21	12	7	12	21	106
Број интервјусаних испитаника	4	7	5	3	2	3	1	25
Проценат интервјусаних	44,4	29,2	23,8	25,0	28,6	25,0	4,8	23,6

Табела 24: Испитаници по годинама завршетка студија (извор: Студентска служба ФПН-а, септембар 2018. године)

Резултати

На питање „У којој мјери сте задовољни студијем социологије на ФПН у Бањој Луци“, испитаници су давали различите одговоре који се могу подјелити у неколико различитих скупова (видјети табелу испод).

Одговори	Број испитаника	Проценат испитаника
Веома су задовољни, немају замјерке или их не износе	7	28,0
Задовољни су, износе одређене замјерке, недостатке, и тсл.	12	48,0
Немају одређено мишљење или га не износе	4	16,0
Незадовољни су	2	8,0
Укупно	25	100,0

Табела 25: У којој сте мјери студијем социологије на ФПН у Бања Луци?

С обзиром на добијене одговоре најбројнију групу чине испитаници који су углавном задовољни студијским програмом (12 испитаника), али су истовремено свјесни одређених недостатака. Неки од њих су јасно изнијели своје замјерке студијском програму, односно начину његове реализације (8 испитаника). Испитаници се првенствено жале на недостатак праксе и практичног рада, на превелику усредсређеност на теоријска знања, на незанимљивост наставних садржаја, односно начин како се ти садржаји презентују, без стварне интеракције између наставника и студената, на начин како се „проводи Болоња“, итд. Да бисмо били прецизнији навешћемо одговоре испитаника. Један од испитаника наводи следеће: „Задовољан сам што се тиче наставног кадра, нисам задовољан начином на који се проводи Болоња и сматрам да се мало тражи од студената студенти изађу са студија неспособни да одмах обављају посао за који су се школовали“. Једна студентка истиче: „... у доброј сам мјери задовољна, предавања су добра, само вјежбе би требале бити мало занимљивије ... нисмо имали праксу...“. Трећа испитаница истиче као недостатак „слабу методологију и практична истраживања“. Такође, једна од испитаница наводи „непостојање практичне наставе и немогућност обављања приправничког стажа након завршених студија“. Има и оних које се жале на незнање својих колега студената, низак праг знања и досадна и „тешка“ предавања: „Од 1-10. Једна јака 7. Због неколико разлога ова цифра није већа. Између осталих моје колеге тадашње, који су студирали са мном. Већина њих су дошли на ФПН само да буду „студенти“. У 4. години појма нису имали шта је социологија, нити су знали разликовати друштво од заједнице. И такви студенти су пролазили. Предавања неких професора су била досадна и тешка за слушати. За 3 часа њиховог монолога, ништа нисам могао да научим. Требају предавања и вјежбе да буду што више интерактивнија“. Један од испитаника замјера инсистирање професора на знањима која су застерјела, без излагања савремених

теорија и идеја: „Задовољан, иако сматрам да би се наставне јединице које се обрађују на појединим предметима могле унапредити већим фокусом на савремене социолошке токове, а не на константном повратку и, веома често, задржавању на класичним социолошким основама предмета који би требало да се бави и може највише свој аналитички потенцијал да испоји обрадом тренутачних друштвених дешавања“. Једна испитаница истиче позитивне стране студијског програма који јој је „пружио неопходна знања и увиде које прије тога није имала и помогао јој да схвати колико воли друштвене науке“. Она наводи да су „асистенти који су били ангажовани показали се у неким случајевима значајнијим и од самих наставника, дискусијама, провокацијама критичког мишљења и захтјевима за аналитичким приступом“, али ипак не пропушта прилику да истакне да су студенти „били упућивани на литературу која је била застарила“.

Преостали испитаници из групе углавном задовољних нису имали тако јасне и артикулисане ставове којим би поткрепили своје задовољство студијским програмом (4 испитаника). Њихова процјена студијског програма се своди углавном не једну или двије ријечи, без навођења додатне аргументације којом би поткријепили своје мишљење.

Следећа групација испитаника по бројности су они који су задовољни или чак веома задовољни студијем социологије (7 испитаника), при чему не износе било какве конкретне замјерке. Међутим, није јасно да ли таквих замјерки уопште немају или их из неког разлога нису навели. Остаје само да нагађамо. Само једна испитаница даје нешто прецизније објашњење због чега је задовољна студијем социологије, истичући приличну дозу самокритичности у случајевима кад нечим није била задовољна: „Као и сваки студент имала сам омиљене предмете и професоре/професорице код којих сам једва чекала предавања. Тако да, ако нечим нисам била задовољна, то је искључиво до мене, јер ко жели да научи нешто, он ће пронаћи начин, без обзира на професора и начин како преноси знање на студенте“.

Двоје испитаника су били незадовољни студијем социологије на ФПН у Бањој Луци. Једна испитаница нема баш увјерљиве аргументе: „Нисам баш задовољна, јер мислим да се увијек може више знања пружити и мотивисати студенте, као и сами студенти да се сами мотивишу“. Ипак у наставку она даје своје замјерке: „сматрам да нам је требало више праксе, коју на жалост нисмо имали на факултету“. Други испитаник на питање о задовољству студијским програмом даје крајње поједностављен

одговор („нула“) који упућује или на незаинтересованост или на велико незадовољство, које се само по себи подразумева без додатног објашњења.

У четвртој групи су испитаници који нису дали јасне одговоре на питање у којој су мјери задовољни студијем социологије или су ти одговори претјерано упрошћени. Тако на примјер једна испитаница на питање у којој је мјери задовољна студијем социологије даје одговор „врло релативно“, али се у другом дијелу жали на „пренизак критеријум за пролазну оцјену“, као и „недовољно практичног знања“ што има за последицу да „студент поред формалног образовања и стечене титуле приморан да се додатно образује како би стекао практичне вјештине“. Један испитаник релативизује свој одговор констатацијом да „увијек може боље“ која је у суштини тачна, али се не зна на шта се конкретно односи. Трећи испитаник покушава да квантификује своју оцјену одговором „од 1 до 5, искрено 2 до 3“, а у наставку истиче своју резигнираност тиме што су, како наводи, „неки професори залутали у академску средину те су студенти остали ускраћени на тим предметима да више науче“. Једна испитаница као свој одговор на постављено питање дословно наводи „немам неко посебно мишљење“.

Следеће питање „Да ли сте, генерално, задовољни стеченим знањима и вјештинама“ је слично претходном, али је помогло да се прилично разнолика оцјена студијског програма, додатно појасни тако што смо се фокусирали на задовољство студената знањима и вјештинама које су стекли на студијама. Испитаници се по овом питању више слажу негу у претходном случају (видети табелу).

Одговори	Број испитаника	Проценат испитаника
Задовољни су, не износе неко посебно образложење	7	28,0
Задовољни су, износе образложење	10	40,0
Задовољни су, мада сматрају да се могло више постићи	4	16,0
Незадовољни су	4	16,0
Укупно	25	100,0

Табела 26: Да ли сте, генерално, задовољни стеченим знањима и вјештинама?

Очигледно је да су студенти у нешто већој мјери задовољнији студијским програмом него стеченим знањима и вјештинама у току студија. Испитаници из групе задовољних, који не износе неко посебно образложење су махом они који су у претходном питању дали детаљнији одговор па су сматрали да не треба шире да

образлажу свој одговор на ово питање. Кад су у питању испитаници који су задовољни и који ипак дају неко образложење за то (10 испитаника), одговори су били следећи:

Једна испитаница истиче да јој је „знање стечено кроз студирање помогло да стекне вјештине говорништва и ослободи се у смислу говора пред већим бројем људи“. Други испитаник наводи следеће: „Ја сам задовољан. За 4 године сам стекао доста вјештина, које свакодневно користим. Много ми помажу на тренутном волонтирању. Мој вокабулар се доста обогатио, виђења и слично. Желим да истакнем одређене професоре, који су ми помогли у томе...“ Један од испитаника сматра да је „неопходан мастер да се влада знањима и вјештинама из социологије...“. Три испитаника сматрају да би могло бити више практичне наставе, што има за последицу да студенти након завршеног факултета морају да се сами додатно неформално образују како би стекли практична знања и вјештине.

Међутим, ријетки су испитаници који препознају властиту одговорност у недовољном стицању знања и вјештина (2 испитаника), као и они који сматрају да „то треба да се надограђује из дана у дан, поготово уз радно искуство, ако га нема стагнација је неминовна“ (1 испитаник). Један дио испитаника истичу да су задовољни стеченим знањима и вјештинама, али сматрају „да се могло постићи више“, што је веома неодређено објашњење јер не наводе на шта су конкретно мислили (4 испитаника). Међу испитаницима који нису задовољни стеченим знањима и вјештинама (4 испитаника), двоје њих наводи недостака праксе и истраживања, један испитаник наводи недовољно властитог залагања, а један не наводи никакво образложење.

Следеће питање „Шта мислите, која знања и вјештине би социолози требало да науче у току студија како би се лакше запослили“ је допуна претходном. Од испитаника се тражи препорука шта то студенти социологије треба да науче како би се лакше запослили. Док су у претходном питању имали прилику да изнесу сопствене критике, сад се од испитаника траже конкретни приједлози за унапређење знања социолога како би се лакше запослили након дипломирања.

Одговори	Број испитаника	Проценат испитаника
Дају конкретне приједлоге шта треба да се промјени у начину студирања	18	72,0
Сматрају да је проблем у друштву, институционалном систему и томе слично	4	16,0
Сматрају да социолози стичу довољно знања и вјештина на студијама	1	4,0

Без одговора	2	8,0
Укупно	25	100,0

Табела 27: Шта мислите, која знања и вјештине би социолози требало да науче у току студија како би се лакше запослили?

Готово три четвртине испитаника дају неки конкретан приједлог шта треба да се измјени у студијском програму како би се социолози лакше запошљавали. Они рјешење проблема запошљавања социолога виде углавном кроз ревизију студијског програма како би се одређеним побољшањима постигла боља позиција социолога на тржишту рада. Овај приступ бисмо могли назвати „активистичким приступом“, што је веома охрабрујуће. Генерално посматрано, најчешће се наводи недостатак праксе и оспособљеност социолога за научно-истраживачки рад, али се спомињу и следећи приједлози: рад на информатичком описмењавању и проширивању информатичких знања, обучавање за рад у статистичким програмима, писање есеја, чланака и томе слично, развијање комуникацијских вјештина и креативног начина размишљања, знање бар једног страног језика, рад на пројектима, више дијалога и интерактивног рада са професорима, стицање педагошких и дидактичких знања кроз праксу. Наводе се и сасвим обична знања и вјештине као што је писање ЦВ-а или мотивационог писма. Навешћемо неке од одговора испитаника. Један од испитаника сматра да треба увести „Више практичне наставе у смислу праћења актуелности и што више дијалога са самим професорима, не само читање књига, немојте ме погрешно схватити, ја на прсте једне руке могу набројати професоре и асистенте са којима сам мимо предавања могао причати уопштено о „животу“ и „животним проблемима“. Једна друга испитаница наводи „Наш студијски програм пружа теоријски дио сасвим солидно. Међутим, пракса током студирања је највећи хендикеп јер смо (барем моја генерација) били усклађени за праксу било то у школама или другим институцијама. Искрено, нисам нешто оптимистична да би било шта помогло да се социолози запосле...“ Трећи испитаник наводи неколико побољшања која сматра неопходним: Правопис и писање есеја, чланака, семинарских, дипломских (Ја лично сам имао проблема са тиме. Много идеја у мојој глави, али тешко сам то могао да папир лако да ставим); Компјутерска писменост и рад на програмима за анализу и статистику; Страни језици – енглески и њемачки; По мени најважнија вјештина јесте социолошка имагинација, као и критичко мишљење, објективност, прецизност и сл.“ Следећи испитаник наводи: „Знања и вјештине потребни за реализацију разноврсних друштвених пројеката и научних

истраживања“. Једна испитаница инсистира на следећем: „Методологија на првом мјесту, рад на пројекту, учење и преношење знања о култури, друштвеној анализи као и еманципацији“. Једна испитаница наводи „Више праксе, дискусије са професорима и више истраживања“. Има и оних испитаника који би побољшања увели у многим подручјима: “Прикупљање података, проучавање и праћење групе, праћење промјена у различитим групама, заједницама и организацијама, праћење међусобних утицаја друштва и појединца; креативност, способност стваралачког мишљења, аналитичност, способност писменог и усменог изражавања, способност расуђивања, опште интелектуална зрелост, развијене комуникацијске вјештине“. Има и другачијих приједлога, тако на примјер једна испитаница предлаже: “Прво што ми пада на памет јесте да је потребно посветити пажњу томе како правилно написати ЦВ и мотивационо писмо, јер мислим да послодавци први утисак стичу управо на тај начин, читајући нашу биографију. Врло је важно имати и добро развијене комуникацијске вјештине те способност писменог и усменог изражавања“. Неки приједлози се више пута понављају, као на примјер: „Сматрам да би требало да доста добро распалажу са терминологијом, да стекну вјештине како се спровode научна истраживања...“, затим „Стицање педагошких и дидактичких знања кроз праксу. Информатичко усавршавање, познавање језика“, или „Комуникативност, добро опажање и праћење промјена, критичко и аналитичко мишљење“, „Практични дио саме струке“.

Међутим, има и оних који проблем са запошљавањем социолога не виде у недостатку њихових знања и вјештине него у лошем положају социологије и уопште друштвених наука у нашем друштву, недовољно развијеној свијести о улози социолога у друштву, али и у партијском запошљавању, корупцији и непотизму. Једна испитаница сматра да: „Није проблем у стеченом знању већ у нашој држави, није развијена свијест о улози социјолога у друштву“. Једна друга даје сличан одговор: “Не мислим да требају нешто посебно да уце како би се лакше запослили мислим да треба да се промјени свијест народа о томе ста је уопште социологија као наука и ’ста ради’ особа која је заврсила тај факултет. Током студирања сусрела сам се са веома малим бројем људи који су уопште знали ста је социологија као наука и ста ја ту уопште учим. Имали су недоумице око тога ста цу да радим кад заврсим тај факултет. Право је изненадјење било кад сретнем особу која уопште зна о чему се ту ради, а не да ми казу ’ста це ти то’ или ’нема ту круха’ “. Слично томе један испитаника наводи „да буду спремни да до посла неће доћи лако уколико се не промијени њихов положај у друштву и на тржишту“. Има и оних који су спремни сасвим отворено да тврде:

„Никаква знања и вјештине им не могу помоћи да се запосле у овом друштву. Запослиће се уколико су режимски подобни и партијски активни, а за то им не требају ни знања, ни вјештине“.

Студијски програм социологије је већ **предузео одређене мјере** у циљу унапређења осигурања квалитета, а што је наведено у резултатима истраживања. Неке од тих мјера су: увођење стручне праксе, измјене унутар самог студијског програма у оквиру 20 ЕТЦС бодова, подмлађивање наставног кадра и ревидирање силабуса предмета са циљем увођења савременијих садржаја, интензивирање научно-истраживачког рада због научне комететивности и повећања видљивости студијског програма, а тиме и факултета односно Универзитета итд.

SWOT АНАЛИЗА

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
- Лиценцирани студијски програми сва три циклуса - Покривеност Студијског програма социологије наставним особљем - Подмлађивање наставног кадра - Постигнут споразум о сарадњи са агенцијом IPSOS који омогућава извођење практичне наставе - Отвореност СП социологије за укључивање студената у истраживање - Промовисање и популаризовање социологије, те јаче повезивање академске заједнице са средњим школама кроз пројекат „Конкурс за најбољи рад ученик средњих школа из социологије“. - Јачање видљивости Студијског програма социологије кроз објављивање научних радова у цитатној бази међународно рецензираних научних часописа. - Јачање улоге и значаја социологије кроз учешће наставног особља у научно-истраживачким пројектима - Системско унапређење Студијског програма социологије кроз побољшање квалитета извођења наставе и увођења иновација у наставни процес. - Изузетни услови рада - Интернет доступност - Доступност и отвореност судентских сервиса као и студентске службе	- Процедуралне спорови у погледу унапређења Студијског програма - Незаинтересованост једног дијела наставног особља за унапређење квалитета наставе на Студијском програму - Недовољна усклађеност Студијског програма са потребама тржишта рада - Још увијек недовољно развијена сарадња са релевантним институцијама са којима Студијски програм социологије може да развија сарадњу. - Квалитет и квантитет студената који уписују Студијски програм социологије - Још увијек недовољно развијена укљученост наставног особља у пројектне активности - Отпор дијела наставног особља према иновацијама - Недовољно уважавање социологије као друштвене науке у академској заједници - Недовољно уважавање могућности социологије од стране релевантних институција - Још увијек недовољно учешће студената у побољшању квалитета Студијског програма социологије - Недовољно развијена истраживачка компонента на Студијском програму социологије
МОГУЋНОСТИ	ПРИЈЕТЊЕ
✓ Популаризовање социологије кроз истраживачке пројекте и научне радове, те кроз веће укључивање студената у истраживачке пројекте ✓ Јачање улоге и позиције социологије кроз остваривање сарадње са релевантним институцијама које се баве друштвеним проблемима различитог спектра	- Пад броја уписаних студента на Универзитету у Бањој Луци (проблем демографске природе) - Недовољна финансијска подршка научно-истраживачком раду - Недовољно уочавање значаја социологије и улоге коју она може имати у развоју друштва - Смањивање радних позиција

✓ Интензивирање сарадње Студијског програма са средњим школама у сврху промоције социологије као друштвене науке ✓ Инсистирање на социолошким истраживањима при изради стратегија различитог типа	предвиђених за социологе кроз систематизације радних мјеста, нарочито у средњим школама. • Непостојање институционалне заштите социологије која би јој омогућила инкорпорирање на тржишту рада.
---	--

ЗАКЉУЧАК

Самоевалуација Студијског програма социологије показала је да се достигнућа у погледу квалитета наставног процеса, укључености, рада и задовољства студената, научно-истраживачког рада и других интегралних елемената, не може посматрати изоловано од Универзитета, факултета па коначно ни од осталих студијских програма наше високошколске установе. Већ тај показатељ указује на важну чињеницу која се огледа у цјеловитом и системском функционисању високог образовања на простору Републике Српске.

Значајно је напоменути да иако се формално процес самоевалуације одвијао током 2018. године, суштински он је трајао све вријеме постојања кроз потребу, и активности да се Студијски програм социологије што је више могуће у научном смислу приближи студентима али и потребама ширег друштвеног окружења које на жалост још увијек нема довољно развијену свијест о потреби постојања и уважавања социологије као фундаменталне друштвене науке.

У том контексту може се закључити да социологија не води само борбу унапређења квалитета на свим нивоима унутар високообразовних институција, него и на пољу колективне свијести формиране кроз утицај свих друштвених подсистема.

Студијски програм социологије јасно је препознао правце даљег научног али и научно истраживачког рада ка постизању већег степена квалитета у различитим доменима, и активно ради на њиховој имплементацији у складу са расположивим ресурсима у оквиру постојећих правних норми. Са друге стране, интерна самоевалуација указује на опредјељеност менаџмента факултета, наставног особља и студената Студијског програма социологије да покрену одређене процедуре које би у појединим сегментима могле да доведу до промоције улоге и значаја Социологије ван образовних институција што би у коначности овој друштвеној нуци омогућило одређени простор на тржишту рада.

Студијски програм социологије такође је свјестан да није исцрпио све могућности за побољшање квалитета на свим нивоима, те да самокритичност на бази континуиране интерне самоевалуације може понудити већи степен освјештености о свему оном што се на Студијском програму показује као недостатак а са циљем његовог сталног унапређења.

Ипак, закључујемо да се систем образовања мора посматрати у контексту времена и услова у којима живимо и у складу са позицијом коју тренутно Босна и

Херцеговина, односно Република Српска имају на регионалном, европском па и међународном политичком простору. Такво полазиште омогућиће унапређење образовања које суштински може да понуди већи квалитет, а да остане у домену своје примарне функције доведене у везу са контекстуалним оквиром у коме се тренутно наше друштво налази.

Осим тога унапређење Студијског програма социологије, као и система образовања уопште, представља процес који траје и који као такав стално репродукује нове могућности унапређења усаглашене са потребама времена у коме живимо.